

Historisch verhaal, van 't gene tusschen den Synode Nationaal ende de geciteerde Remonstranten in ende buyten de synodale vergaderinghe is ghepasseert

Eduard Poppius

bron

Eduard Poppius, *Historisch verhaal, van 't gene tusschen den Synode Nationaal ende de geciteerde Remonstranten in ende buyten de synodale vergaderinghe is ghepasseert*. Cornelis de Leeuw, Amsterdam 1649

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/popp007hist01_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

d'Uytgever

Aan den vreed-lievende Christelijken Leeser.

*Waar Vrede is, seidt het spreek-woord, daar is God: En te regt. Want God gelijk hy een afkeer heeft van den wreveligen en haar doen, alsoo heeft hy mede lief en bethoont sijne gnste die den vrede soekken en daar na jagen. Verscheiden-malen word hy in de H. Schrifture genaamt de *God des Vredes*. Als die den vrede niet alleen ten hoogsten bemind, en den sijnen aanprijst, soos eer dat de Vrede-makers saligh ghenoeemt worden; maar ook sijnen Sone den Vrede-Vorst in de werelt gesonden heeft, op dat wy hier onder malkanderen in vrede levende namaals in sijn eeuwig vredenrijk zouden werden opgenomen. Gelijk dat klar ghenoegh blijcken kan*

uit dien heerlijkken Lof-sangh van de Engelen door bevel des Vaders op sijn gheboorten-dagh ghesongen. Luc. Ii:14. Sulx is mede niet donkkerlijck daar uit af te nemen, dat God de Heere Aaron en den Priesteren voorschrijvende wat zegeningh sy over het volk zullen uitspreken, dit besluit met den wensch van vrede. Num. Vi: 24, 25. En was het Volk Godes gewent malkandren dus te begroeten: *Vrede zy u.* Waar onder sy alderley zegening, selfs ook de gunste Godes verstonden. So belast de Heere Jesus sijnen Apostelen, als hy haar uitsant om het Evangelium des Vredes te verkondigen, seggende: *in wat huys ghy zult ingaan, segt eerst, vrede zy desen huysen,* Luc. X:5. Ook hy selve, wanneer hij sich de eerstemaal na sijne opstandighe aan de Elve openbaarde, seit: *Vrede zy u-lieden.* De liefde, baar-moeder van de vrede, en sonder welke sy ook niet bestaan kan, word als een lieverey en veldteeken gestelt voor den Christenen, waar

aan sy gekent kunnen worden, en wert haar geboden eens gesint te wesen: niet dat sy hier o f daar in poinctjes en pointilletjens niet soudén mogen verschillen, maar dat sy in de grontstukken over-een-komende, voorts malkandren dulden, en die sterk zijn de swakken dragen zullen, gelijk sulx onder den Apostelen geschiet is, en in de eerste Kerke plaatse gehad heeft. Wat isser dan nu ongerijmder, als dat Christenen, en sodanige Christenen, die de dwalingen des Pausdoms verlaten hebbende, hare Reformatie uit het Woord Godes alleen soeken vast te maken, door zulkken droevighen scheuringhe van malkanderen ghescheiden zijn en blijven? Tot groote vreugde van het Pausdom, dat, daar door in dese Landen soos eer is toegenomen, datter nauwelijx te gelooven is. 't Welk des te droevigher is, om dat die lieffelijkke vrede waar in de Nederlandsche Kerkken bloeide tot merkelijcken afbreuk harer partyen, wech genomen en gebroken is,

meest door de hevigheid van sommige al te voorbarighe gemoederen, in het drijven van sodanige leerstukken waar in, so maar de noodzakelijkheid van so te moeten geloven niet te streng gedreven werd, seer licht de een den andren soude kunnen dulden en dragen, en sy alsoo de Koninklijke wet der liefde onderhoudende door den band des vredes by een ghebracht en gehouden souden kunnen werden, en den Remonstranten niet liever ware als dat sy sulx doen mogten. Nu dewijl wy bevinden dat veele van de Contra-Remonstranten door onkunde van hoe 't sich in die tijden heeft toegedragen (dat vreemd is, daar alle Gereformeerde daar in over-een-komen, en met goede reden seggen, dat men 't op eens anders segghen niet moet laten aan-komen, maar in saken des gheloofs, ofte daar de saligheid gevaar mocht komen te loopen hoedanig het onnoodigh scheuren en rijten is, selve moet ondersoekken en de geesten beproeven ofse uit God zijn)

Dewijl wy dan bevinden, segh ik, dat veele door onkunde dese beklaglijke scheuringe blijven stijven en voeden, wanende dat de Remonstranten te recht veroordeelt zijn, en daarom haar gevoelen niet mach gedult werden: Soo heeftet ons goet ghedacht dese Historische Aanteykeningen in dit Formaat te drukken, om voor een klein geld gekocht, en gelesen te kunnen werden, by 't Aanhanghsel van de Kerkelijke Historie, &c. oftby de Historie selve. Dewijl 't een kort begriip van 't eerste zijnde, nut is daar by ghelesen te werden om die Historie wel te verstaan. De Autheur is D.

EDUARDUS POPPIUS SALR. GED. En hebben wy gevolght de copie met sijn eyghen hant gheschreven, soo ons die van seker vrient is toeg-gesonden. En sal U.E. hier in konnen vinden, 't gheen onses wetens by geene andren ofte ten minsten so wel niet ghevonden wort: te weten dat sijn persoon aangaat, hoe en wat S.E. in 't bysonder gesproken

heeft, en daarom van andren soo wel niet heeft gheweten oft kunnen onthouden worden. Blijckt met eenen dat S.E. mede een van de geciteerde Remonstrantsche Predicanten zijnde, en verschenen op het Synodus van alles den Remonstranten betreffende heeft goede kennisse ghehad. Van sijne oprechtheid kan de ghehele Stad der Goude en alle die hem gekent hebben genoegh ghetuygen; Ja ik hebbe menighmaal selfs van sijne partijen hem dit hooren nageven: *'t Is jammer dat hy Arminiaans is geweest, soo vromen, godvruchtigen, en oprechten man was hy.*

De Autheur heeft alles tot Dordrecht zijnde self kortelijk aangheteekent. Somwijlen hooren wy eenige luyden dese woorden spreken: *Hadden de Remonstranten gheen ongelijck gehad, de Synode sou haar niet veroordeelt hebben.* Hier uyt kan het teghendeel blijken; dat sy veroordeelt zijn sonder dat hre sake na behooren is ondersocht, ja ghelijk de Heer Doctor

Velius in sijn Chronijck van Hoorn te kennen geeft, dat het Synode tot gheenen anderen einde is vergadert geworden dan om over haar, die nu te vooren al veroordeelt waren, het vonnis uyt te spreken. Sijne woorden luiden aldus.

Dese May-Maandt werdt ook Het Synodus van Dordrecht⁺ ge-eyndicht, en by des selfs uytpraak (welke gheschiede op den 6 May) de Leere der Remonstranten Veroordeelt. 't Welck het eenigh oogmerk van dhet selve Synodus was: Want dit oordeel al voor heen gevelt zijnde, most so met een uyerlijkken schijn geauthoriseert werden, om dan daar mede teffens te verdedigen so de beroerten in 't lant, d'afsettingen van de Magistraten, en wat men alreede meer tot nadeel van de RPviviligien en tegens alle recht ter handt ghenomen hadde: als ook wat men alsnoch van meninge was daar op te laten volgen, te weten, de Dodt van den ADVOCAT BARNEVELT, Het straffen van d'andere gevangen Heeren, en de verdrukkinge, van alle de geene die haar toonden,

⁺Pag: 316 den laatsten druk
Ano. 1648

of tot matigheydt van Leere, of ook tot onderlinge verdraaghsaamaheyt genegen.

Misschien sal yemand seggen: dat sommige van die dingen welke daar in verhalt worden, in andre boekken mede verhaalt zijn, en derhalven onnoodigh schijnt dat men dit werk uitgeve, also het *Historisch Verhaal* selve toen al is uitgegeven geweest.

Doch hier op kan dit geantwoord worden 1. Dat het Historisch verhaal weinigh te krijghen zijnde, en noodzakelijk om de Kerklijkke Historie ten vollen te verstaan, dit tractaatjen daar voor verstrecken magh, also 't die saaken met weingih woorden; doch genoeghsaam voor draagt. 2. Het zy dan so, dat hierin veele dingen ghevonden worden, die in andre boeken verhaalt zijn, so kan dit egter nut en dienstigh wesen, behalven het ghene hier van andren niet verhaaldt zijnde, gevonden wort, ook om dier saaken wille selve. Soo om dat die boeken niet meer te bekomen zijn; als om dat hier alle die, en andre din-

gen meer, in goede ordre by malkanderen gevoeght zijnde, dit werk nut en dienstigh zijn kan beide voor de gene die gheen lust hebben om veele boeken en langh te lesen; en den genen die 't niet ghelegen komt om die boeken te koopen. Dit lesende, zullen sy hier met weinigh moeitens de gheheele saak van de grond af wijtloopigh ghenoegh en nochtans beknopt soo 't geschied is, verhaalt vinden.

't En wordt dan niet uytghegeven om yemand te verbitteren; maar alleen op hoope dat de soodanige siende dat sy dus langh zijn misleit gheweest selve den Vrede mochten helpen bevorderen, en andren dar toe aan-maanen; en alsoo de scheure en schade Josephs, daar sich nu niemant over schijnt te erbarmen, een-maal geheelt worden. Wilden alle Gereformeerde dus vereenight zijnde in plaatse van teghens malkandren met vinnige twist-schriften uit-te-vaaren daar toe arbeiden en de fouten in het

Pausdom met alle Vriendlijkheid en liefde soo aanwijzen, dat hen die haar soo langh in onsen twist verblijd hebben rechte oorsake gegeven wierde om door onse vriendelijkheid en Christelijk mededoogen tot na-denken gebracht te worden, en God eenmaal mogten dankken dat sy uyt die dikke duisternisse verlost zijnde haar de Sonne der Gerechtigheyd is opgegaan: O wat ware dat een ghewenschte saake voor allen vreed-lievenden Christenen! Als elk dus sijn best dede, hoe klaar souwen haar dwalinghen aangewesen en sy overtuight worden.

*Eendracht
Maakt Macht.*

God, die de oorszaak van den rechten vrede is, souw buiten twijfel, als die ons doel-wit en eenig oog-merk ware, den doolenden in der Liefde te onderwijzen, en met onsen goeden wandel de vruchten en kracht onses geloofs te openbaren, ons eenparigh

doen zegenen, als een werk hem behaaglijk. En zijn wy by desen tijd der wereltlijkke Vrede te meer dar toe verbonden. Want heeft sulx in 't wereltlijkke kunnen gheschieden; hebben de Hoog. Mog. Heeren Staten en sijn Majesteyt van Spanjen kunnen vergeten en vergheven elkaan hare zijde daar in sy meynden beledight te zijn, ofte ook inder daat beledight waren; wat souder aan schorten dat sulx in 't Geestelijke mede niet souw gheschieden? En dat te eerder om dat die daar in wel het meeste gesagh hebben, als bedienaars van het Evangelium des Vredes hier in andre verre behooren te overtreffen, Gewisselijk soo langh dat niet gheschiet, en wy verdeylt blijvende, de haat niet minder wort, is alle onsen roem van Christenen te wesen ydel, en wat wy voorgeven van in het Goddelijkke beter verlicht te zijn, meerder wijsheyd en verstand te hebben, te vergeefs. *Indien ghy bitteren nijd en twistgierigheyd hebt in uwe herte, soo en roemt*

ende en lieght niet tegen de waarheyd. Dese is de wijsheyt niet die van boven af-komt: maar is aardsch, dierelijck, duyvelsch. + Hier door geven wy niet alleen den Joden en Pausgesinde rechtvaardige oorsake van aanstoot, maar staat te beduchten dat de Wereldlijkke tegens de gene die dat goede werk beletten in 't oordeel op-staan ende de selve verdoemen zullen. †JACOB. Lii: 16.

Belanghende den Joden wat kan haar aanstootelijcker wesen als dat sy sien dat die ghene die Jesus voor den messias houden, soo twist-gierig zijn en om het minste pointjen malkandren sulken haat toe-dragen? Sy weten al te wel dat de Messias een Vrede-Vorst is, en dat ten sijnen tijde de Wolf by het Lam weiden moet. Nu sien sy in teghendeel dat de gene die haar voor Schapen Christi uitgheven niet anders als rijtende Wolven onder malkandren woeden. De Joden selve die Godt een hart volk noemt, behalven die hoofd-secten waar van wy in de H. Schrifture

lesen noch in verscheyden andre secten verdeylt zijnde, lieten daarom niet na den voornamen Godes-dienst gelijkkerhand in den Tempel te plegen. Sullen wy Christenen nu, die van onsen Oppersten en eenigsten Leer-Meester dit moeten leeren, *dat hy is ootmoedigh en zachtmoedigh van harten*, dit alles ongemerkt laten deurgaan, en soo af-keerigh van malkandren blijven, dat wy niets met malkandren ghemeen soudē willen hebben? Wat kan ons beletten met de gene, die wy meynen te doolen in dinghen die de gronden der Godsaligheid niet om verre stooten, en waerom men buiten het Koning-rijcke der hemelen niet zal worden uitgesloten, malkandren dragende, een Dop en Avontmaal te ghebruikken? En alsoo te worden tot een Lichaam welckers Hooft is Christus? Hoe veel de Apostelen in soodanige dingen hebben toe-gegeven is al te bekent om bewesen te worden. Gedecnkt maar op het besluit ghenomen in het eerste Synodus der

Apostelen gehouden tot Jerusalem. Acto. XV. Wat dat uitverkooren vat Godes, die Heilighe Paulus den swakken Joden ten gevalle ghedaan heeft, Cap. XVII. En xxi:24, 26. Als mede het gene hy uyt sijne ghevankkenisse schreef aan de Gemeente van EPHES. Cap. IV: □ss. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Aangaande de Pausgesinden: wort den eenvoudigen, als men se zoekt te brenghen uit haar diepe duisternisse tot het licht des Evangeliums, nietrechtvaardige oorsake gegeven, om te vrAGEN? Tot wien van u allen sal ik my wenden? Waar is onder u-lieden die Christelijke Liefde, verdraagsaamheid en eenigheyd te vinden, die in den Discipulen onses Heeren Jesu Christi vereischt wort? Dus doende openen wy een wijde deure, waar door het Pausdom sal zoeken in te breken: en schijnen sy ook die hope alrede geschept te hebben. Want soo hoort men se somwijlen tot Antwerpen en elders spreken: *De Hol-*

landers nu in 't Wereltlykke Vrede hebbende zullen in het Geestelykke oneens zijnde wederom overhoop raken, en onse Religie alsoo daar door wederom dapper worden voort-gheplant. 't Welk geen wonder wesen zouw. Want een Huis of Stadt tegens sich selven verdeylt kan niet bestaen, seit onse Salighmaker. Hare ghedwonghe eenigheyd, ofte liever schijn van eenigheid, komt hier door in grooten aansien by de eenvoudige onder ons selve, die lichtelyk ook daar door verlokt en afgetrokken kunnen werden, als die het secreet van de Misse niet verstaan, te weten, datter gheen ware eenigheyd plaatse hebben kan, daar het verstant, geloove en alles onder de hooghste straffe verbonden wort aan de ghenaaemde Kerkke oft des selfs hoofd: daar niemandt mach laten blykken, in het minste daar van te verschillen, schoon hy ook in goeder conscientie daar van uit Godes Woord meind versekert te wesen, en hem gheen beter redenen

kunnen gegeven worden. Doch wy hopen het teghedeel dat namentlijk hare voor-segginge valsch zal worden bevonden, en sy in hare gissinge bedroogen zijnde onse ware vrede strekken zal, tot voort-plantinghe van de waarheid die na de Godsaligheidt is. Dit is seeker dat soo langh wy dus verdeilt blijven, wy onse eighene krachten verswakken, en onbequaam worden gemaakt om de bestrijders der waarheid na behooren tegen te staan.

*Want Twist
Verquist.*

Jae dat meer is, terwijl wy dus blijven voortvaren met *malkanderen* te bijten, ghevaar loopen, en na de lesse Pauli wel *hebben toe te sien dat wy van malkandren niet verteert worden*. Terwijl wy onder malkandren liggen en hassebassen, neemt de ongerechtigheyd de overhand, de Liefde verkouwt in veelen, en het geloove

wort in sommigen ook t'eenemaal uit-geblust.

Dat eenige seggen, dat de Contra-Remonstranten met de Remonstranten so niet vereenigen kunnen, om dat sommige der selver tot schande van hare leere schrijvende die een duivelsche leere ghenoeemt zouden hebben, ahcten wy te spruiten uit een al te grooten hevigheyd en eenzijdigheyd, welke gelijk se oorsake van de scheuringe zijn geweest, in den sodanigen nu noch zijn het voetsel tot onderhoudinghe der selve: haar altijts voor oogen stellende 't gene sy meinen haar te na te gaan, en belettende te sien dattet immers nu eens tijt is, om van dat schadelijk en schandelijke twisten af te laten. Wy zullen haar niet te gemoet voeren, dat sulx van hare kant mede also seer (indien niet hevigher en vinniger) is geschiet: dat men schier telkkens als men van verdraaghsaamheyd spreekt of schrijft tot antwoord krijgt dat de *moderatie is modderatie*; en dit: *wat ge-*

meen hebben Christus en Belial? Haar ofte hare Leere alsoo by Christus en den Remonstranten oft der selver Leere by Belial vergelijkkende: als mede de harde proceduuren tegens den Remonstranten buiten hare schult gepleeght; en dat niemandt van de Calvinische als sulx wederom gebeurt daar yet tegen seit, en alsoo met haar stilswijgen te kennen geven dat sy die sake toe-staan, en waar sy ghehoor meinen te verkrijgen by de Magistraten bevorderen: overmits de Remonstranten bereyd zijn dit alles door het vuur der liefde te laten verteeren. Maar dit alleen, dat ghenomen al de Remonstranten waren daaraan schuldigh, en dat noch sonder oorsake te hebben, dattet Christelijk is van de Politijken dit te leeren, dat men om tot Vrede te komen veel over het hoofd sien en vergeven moet. Indien wy wel doen, die ons wel doen, wat doen wy dan sonderling? Kander van den Remonstranten wel

yet heviger gheseit worden als van de Lutersche in hare boekjens, gheuoemt, *Den Calvinischen Brand, het Calvinische Turckdom, Oorloogh van Calvinus tegens Christus, het over-een-komen van Calvinus met den Duivel*. Welke tituls alleen genoeg zijn om van den inhoud te kunnen gisen dattet niet al te sacht wesen moet.

En nochtans siet men dat D^o. GODEFRID HOTTON, Bedienaar der Fransche Ghemeente tot Amsteldam, thoont dat men met de selve wel vereenigen kan: in sijn boekjen genaamt, *Tractaat van de Christelijke Vereeninge en bevredinge der Evangelische kerken in Europa, &c.* Niet seerlang geleden in't Latijn en Fransch uytghegeven en daar na ook in 't Nederduytsch overgeset. Dese hinderpaal dan mede wech-genomen zijnde, wat salder meer aan haperen?

Indien wy ons ook tot soo heiligen, nutten, noodigen, en Godt behaaghlijcken werk niet willen begeven noch laten bewegen, laat ons af-

leggende alle boosheyt, bedriegerye, geveynstheyt, nijt, en alle achterklappinghe, in sonderheydt de haat (in welke de duivel, die een Moordenaar is van den beginnen, sijn hoogste vermak en behagen heeft, en die hy onder schijn van yver voor de suivre leere en waarheyt den menschen weet in te blasen) ten minsten thoonen dat ghelijck wy alle uyt het Afgodische Pausdom zijn uytghegaan, alsoo ook een af-keer hebben van hare Tyrannye, Conscientie-dangh en haat die sy den (na haar oordeel) doolenden Christenen toe-dragen. Sijn wy juyst van geen eene gesintheyt, ofte al zijn wy noch so sterk niet dat wy malkandrens swakheden en struikelingen na behooren dragen, en ons tot eene vergadering begeven kunnen, 't welk het wenschelijkste ware. Wy zijn echter Christenen en voor so veel wy Gereformeerde zijn in een nauwer broederschap verbonden: en derhalven schuldigh te laten blijcken, dat onse twist gheen moedwilligheydt maar

swakheydt is'wy moeten uyt-trekken en wegh werpen alle die passien, welke regel recht tegens de Christelijke Liefde strijdende soo weynigh daar mede over-een-komen als heet en koudt. Laat ons malkandren aanmerken tot ontsteeckinge van Liefde en allen goeden wercken; dat Koninglijcke Gebodt der Liefde, en die vervullinghe der wet betrachten. Want sonder Vrede en heyligheyt niemant Godt sien zal. Alsdan sal de eene thoonen dat hy gelooft dat God in het verkiesen der menschen op gheloove en ongheloove siet, dat de goede wercken den menschen nut en nodich zijn: De ander, dat God wel in het verkiesen daar op niet siende, evenwel de uytverkorene de selve pleghen, en doen als ghehoorsame en dankbare Kinderen; als dan zal beyder geloove door de genadige mede werkinghe Godes niet vruchteloos wesen: Maar het gheloove uit de wercken, en de wercken uit het gheloove openbaar worden. Dan sal de

onderlinge broederlijkke Vriendlijkheydt van dagh tot dagh toe-nemen: gelijk de ondervindingh dat in ons lieve Vaderlandt leert. Want hoe veel beter tijden zijn 't nu, (de Heere zy daar voor gedankt) als noch voor weynigh jaren. Daar niet weynigh toegeholpen heeft, de waare kennis, der Kerkelijke verschillen, die veel van de bescheidenste Gereformeerde uyt de groote Historie van den Eer. Uitenbogaart hebben gheleert. Soo veel goet kan somtijts een onaangename waarheit doen. Waar over de Remonstranten oock verhoopen, dat de Hooghgeleerde vermaarde Heer *I. Triglandius* Professor in de H. Godheyt in zijn *Aanmerkinge* die zijn Eerwaardigheit op Uitenbogaarts Kerkelijke Histori teghenwoordigh schrijft, de bescheidenheit sal gebruiken dien een Christen voeghlijk is, en de waarheyd liever beklaghen, als tegen-spreken: en veel eer verbetren als verbitteren; op dat zijn grijse ouderdom met vrede ten grave vaar;

en zijn hooghe Wetenschappen, en voorsichtige ervarentheyd zijn mede broed'ren
lessen van oprechtigheyd, eendracht en onderlinghe Liefde na laat. Waar door de
Christelijke Kerkke in de Vereenighde Nederlanden in een Lichaam ingelijft sal
worden en metter tijt sich by de* Hoogduitsche voegen, om gesamentlijk voorbeelden
van alle Christelijke deugden der werelt, en dwalende Roomschegezinden, verstokte ^{*Luthersche}
Joden, en blinde Heidenen Christo toe te brenghen. Dus zal de wegh tot de Vrede
ghebaant werden. Ons wert immers belast (en dat behoort ons ghenoech te wesen)
te staan na Vrede met allen, den rede te soeken, deselve na te jagen, en dien te houden
met allen menschen soo veel in ons of mogelijk is. ⁺ Dat men nu dus doende vrede
krijgen, hebben, en behouden kan is buiten twijfel; insonderheyt wanneer de ^{+HEB. Xii:14. 1 PET. Iii: 11.}
Leeraren en Predikanten hare toehoorders met alle ernst daar toe aanporren en ^{ROM. Xi : 18.}
vermanen, gelijk sy schuldigh zijn. Wy bidden

haar om Christi wille te ghedenken dat de selve onse Heere Jesus seit *zaligh zijn de Vreedsame*, ofte, ghelijk de Nieuwe Oversetters wel aanteikenen dat het Griecx luid, *de vrede-maakers, want sy sullen Gods kinderen genaamt worden*, MAT. V : 9. En daar by het gene de Propheet Esaias seit CAP. Lii: 7. *Hoe lieffelijck zijn op de berghen de voeten des genes die het goede boodschapt, die den vrede doet hooren*: welke spreuke mede ghevonden en verhaalt wordt, ROM. X:15. Overweegt doch Broeders wat u ampt is soo 't Paulus beschrijft 2. TIM. ii: 22. Tot het eynde toe. En dan zullen wy haast met den Koninghlijcken Propheet en heylighen Psalmist singhen. *Siet hoe lieffelijk isset, dat broeders ook t'samen woonen. Het is gelijk de kostelijcke olie op het hoofd, nederdalende op den baard Aarons: die nederdaalt tot op den zoom sijner kleederen. Het is ghelijck de dauw Hermons, die nederdaalt op de berghen Zions: want de Heere ghebied aldaar den zeghen, [en] het leven tot inder eeuwigheyt*. En

dan zalder hope wesen om winninge te doen. Want hier door thoonen wy dat de God des Vredes onse Vader is, wiens aard wy dan uytdrukken: Hier door thoonen wy, dat Jesus sijn ghesalfden Sone, die Messias, Vrede-Vorst, onse Heere en Broeder is, wiens voetstappen wy daar in navolgen: Hier uyt sal men bekennen dat wy kinderen des Heligen Geestes zijn vermits wy des selfs vruchten draghen. Want de vrucht des *Geestes is liefde, blijchap, vrede, lankmoedigheydt, goedertierentheydt, goedheyd, geloove, sachtmoedigheyd, matigheyd.* ⁺ Dan zalmen bevinden dat in ons niet en is een ydele wetenschap die op-gheblasen maakt: maar dit een onfeylbaar teekken ^{+GALAT. V: 22} zijn, dat in ons woont die hemelsche *wijsheyd, die van boven is, die ten eersten is suyver, daar na vreedzaam, bescheyden, geseggelijk, vol van barmhertigheydt en van goede vruchten, onpartijdelijk oordeelende, en ongheveynst.* J A C O B . Iii:17. Godt die de liefde is, zal daar door be-

woghen worden sijn vaderlijkke en gunstige oogen op ons te slaan: zijn wy vreedzaam, *de Godt der liefde en des vredes sal met ons wesen*: In teghendeel haat hy den onrekkelijcken en ongeseggelijcken. *Soo en laat ons niet zijn soekkers van ydele eere, malkanderen tergende, malkanderen benijdende.*

Beneffens het voor-gaande boven-geseide gevaar, 't welk voorwaar seer groot is, en om 't welk voor te komen yder in 't bysonder ghehouden, en wy alle te samen schuldigh zijn, ons uiterste best t edoen: blijkt hier dan mede, dat den haters van den lieffelijcken vrede de ongunste Godes te vreesen staat, en sy dien te verwachten hebben. *Waar nijt en twistgierigheid is, daar is verwerringhe en alle boosen handel,* seid Jacobus, *om de welke de toorn Godeskomt over den kinderen der ongehoorsaamheid.* Col. Iii: 6. Over sulks staat ons dit vlijtigh te behartigen, dat men onder ons niet meer hoore *ik ben Pauli, ik ben Cephae, ik ben Appollos; dat is, ik ben Calvinisch, ik ben*

Luytersch, ik ben Mennoos, ik ben Arminisch, &c. maar soo te leven, dat niet alleen onse mond, maar onse gantsche handel en wandel uitroepe, *wy zijn alle te samen Christi.*

Vertrouwende dan dat dit werk ghelijk het uitgegeven wort ook met sulcken oogmerck sal gelesen worden willen wy U.E. niet langher ophouden: maar (dese spreuke des Apostels Jacobi indachtigh ghemaakt hebbende: *de vrucht der rechtvaardigheid wordt in vrede gezaait, voor de gheene die vrede maken.*)⁺ Wijsen tot het werk selve.

⁺JACOB. v: iii. 18.

Vaar wel.

CORNELIS de LEEUW.

***Eduardus Poppius Historisch Verhaal Van 't gene tusschen den
Synodum Nationalem***

Ende de Gheciteerde Remonstranten

In ende buyten de Synodale vergaderinge is gepasseert:

Mitsgaders 't gene daar op gevolght is.

ALS het Synodus Nationaal aanghevanghen werde binnen Dordrecht, heeft *D. Episcopus*, Professor der H. Theologie tot Leyden, te vooren door expresse missive van de Ed: Mogh: Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt daer toe beschreven zijnde, hem mede laten vinden binnen Dordrecht: met hem zijn gegaan ee-

nige andere Remonstrantsche Predicanten, om met advijs hem te dienen, ende na voorgaande communicatie met de Remonstrantsche Broeders van Uytrecht, die oock in den Synodo compareerden, te delibereren, wat ten opsichte van de gemeene sake der Remonstranten in den Synodo te doen ware, ende 't selvighe in 't werck te stellen.

Tot Dordrecht ghekomen zijnde, hebben sy verstaan, dat in den Synodo al besloten was, eenighe Remonstrantsche Predicanten te citeeren, om binnen veertien dagen in den Synodo te compareren; ende dat onder deselvighe oock was *D. Episcopus*, niet tegenstaande dat hy te vooren van de Heeren Staten van Holland beschreven was, om als een ordinaar lit der vergaderinge te verschijnen.

Dit alsoo zijnde hebben *D. Episcopus* ende d'andere Remonstranten, die by hem waren, overgelevert aan de Heeren, die van de Hoogh-mogende Heeren Staten Generaal gecommitteert waren op den Synodum sekere requeste, by welcke sy te kennen gaven[†], *dat sy ghekomen waren, ernste-*

[†]NOTA: *Dat de remonstranten van selve gesint waren, om met den Synodo van de verschilpoincten der Leere te handelen.*

lijck te begeeren, dat den Remonstranten mochte goeoorloft zijn, in behoorlijck aantal tot den Synode Nationaal te komen, hare sake te verhandelen, ende redenen van haar ghevoelen nopende de vijf controverse articulen te verklaren: versoeckende, ende met behoorlijcke eerbiedinghe ende ootmoedigheydt biddende ende smeeckende, dat den Remonstranten mochte toeghelaten worden, selve uyt het midden van haar tot den Synodum te deputeren soodanighe, die sy souden achten de bequaamste voorstanders haarder sake te zijn; on-aangesien, dat eenighe der selver, souden moghen, ofte onlanghs voor den Synodum, ofte na dat het Synodus alreede aangevangen was, van hare diensten afghesettet zijn; op dat niet soude schijnen, dat de Contra-Remonstranten met voor-bedachte raet de Remonstranten berooft haden van alsulcke personen, die hun de meeste dienst konden doen, ende voor welcke de Contra-Remonstranten vreesden; midtsgaders, dat allen ende een yder der ghene, die van wegen de Remonstranten op den Synodum souden komen, sonder eenige ex-

ceptie van personen, vry-geleyd soude vergunt worden, om te komen ende wederom wech te gaan. Belovende mede, dat, dese hare billijcke begeerte inghewillight zijnde, sy binnen veertien dagen soudent schicken op den Synodum te verschijnen, met vertrouwen, dat de conferentie ende 't ondersoek der waarheit, welk soude by der handt genomen worden, tot merckelijck profijt van de Gemeeynte ende van het Vaderlandt soude gedijen.

Dit was de voornaamste inhoudt van't request:

Doch het eerste deel van haar versoek, namelijk, dat sy selve soudent mogen deputeeren die gene, den welcken sy hare sake best vertrouden, werde hun afgeslagen: daer moesten verschijnen de gene, die het Synodus selve hadde belieft te nomineren.

⁺Aangaande het vry-geleyd werde geantwoort, dat onnoodigh was sulx te versoeken, overmits wy waren in een vrye Republijcke; ende voorts, dat den gene, die geciteert wierden, niet een hayr soude ghekrenckt worden.

⁺NOTA: *Hoe dit den gheciteerde Remonstranten ghehouden zy.*

Ende alsoo mondeling gesproken werde van *D. Uytendogaart*, seyden ee-

nige van de Heeren, dat het met hem een ander gelegenthey was, en over sulcks hem niet konden verseecken; indien hy niet poltijcks onder de Leden hadde, hy mochte oock vryelijck komen, gelijk als wy.

Hier op is gevolgt, dat de citatiebrieven, daar mede dertien Remonstrantische Predicanten, die by het Synodus genomineert waren, ontboden werden om binnen 14. Dagen te compareeren, zijn uyt name van de Heeren Gedelegeerde ende van den Synodo afgevaardicht gheworden: aan yder van de geciteerde Predicanten werden gesonden twee missiven, d'eene van de Heeren, d'ander van den Synodo.

De personen, die geciteert zijn, zijn nu bekend.

Uyt Gelderlandt, HENRICUM LEO, BERNHERUS VEZEKIUS; *Uyt de Graaf,* HENRICUS HOLLINGERUS; *Uyt Zuyt-Holland, Mr.* SIMON EPISCOPIUS; JOANNES ARNOLDI CORVINUM; BERNARDO DWINGLIO; EDUARDUS POPPIUS; THEOPHILUS RYCKEWAART; *Uyt Noord-Holland, Phi-*

LIPPUM PINACKER; DOMINICUS SAPMA; UYT OVER-YZEL,
 THOMAS GOSWINIUM; ASSUERUS MATTHISIUS; *Uyt de Fransche
 Kercke*, CAROLUS NIELLIUS.

D'Inhoudt van beyde missiven komt ten principale over een: in somma zijnde sodanich, dat het Synodus Nationaal door last ende authoriteyt van hare Hog: Mog: beroepen zijnde, om tot der landen welvaren, der Ghemeeynten ruste ende bevrediginghe der verbitterde gemoederen, de opgeresene Religions-verschillen, ende over sulcks eerst de vijf controverse articulen te examineren. Ende daar van te oordeelen noodigh hadde gheacht, eenighe Remonstrantsche Predicanten beneffens de twee, die van Uytrecht in den Synodo tegenwoordigh waren, uyt de respective Provintien te citeeren, gelijk sy gheciteert werden by desen, om binnen 14. Daghen op den Synodum te verschijnen⁺, ende *haar gevoelen over de vijf gemelte articulen vryelijck voor te stellen, te verklaren ende te defenderen, soo vele sy kunnen ende noodsakelijck achten*: mitsgaders, dat sy in gheschrifte den

⁺NOTA: *Hoe dat den remonstranten dese milde praesentatie gehouden is.*

Synodo souden overleveren hare consideratien over Confessie en Catichismus, so sy eenige hadden: dienende de citatie-brieven daar toe, dat niemand onwetenthey praetendere, ofte klage yet van hare Ho. Mo. Nagelaten te zijn, dat tot vrede ende opbouwinghe der gemoederen behoort; dat oock die gene, die binnen 14. Daghen na 't ontfanghen der citatie-brieven niet soude verschijnen, soude gehouden worden sijn sake verlaten te hebben, ende aan wederhorigheyt schuldigh te zijn; dat mede daar door soude afgesneden zijn alle occasie, om namaals te disputeeren, te twijffelen⁺ ofte yet by andere tot quetsinghe der kercke in twijffel te trecken ende verschillen op te werpen, ofte eyndelijck yet, dat op Godts woort steunt, nadien 't selvighe wettelijck sal besloten zijn, te bestrijden.

⁺NOTA: *Dat verboden worden na het houden des Synodi van yets te twijffelen.*

Dit was in summa d'inhout van de Citatie-brieven: dese waren gedateert den 16^{en} Novemb. 1618. Na den nieuwen stijl; ende zijn den eenen vroeger, d'andere later behanidght.

De geciteerde Remonstranten geneghen zijnde, om de waarheyt haar-

der leere voor te staan, ende hopende na luydt van de citatie-brieven, dat sy in desen ter eere Christi hare conscientien soudén mogen quijten, hebben na aanroepinghe des naams Godts haar bereydet, om ten bestemden daghe te compareren.

Den 5en Decemb. Zijnde woensdag 's avondts zijn wij alle te samen tot Dordrecht gekomen.

Den 6en Decemb. Hebben eerstelijck den *Praeses* van de *Politijcken*, ende daar na de *Praeses* van 't Synodus, Bogerman, laten aansegghen, dat wy alle tegenwoordig waren, met eenen te kennen gevende, dat wy noch niet voorsien waren van logimenten, ende eenige tijt van nooden hadden, om onse bagagie te schicken ende onse papieren, tot de onderhandelinghe nodig, in ordre te stellen: billijck oordelende, dat ons daar toe eenige dagen vergunt soudén worden.

Wy werden niettemin een weynig voor tien uren ontboden, om te tien uren te compareren in den Synodo: alwaar ons werde van de *Praeses Bogermannus* aangeseyt, dat wy daaghs te vooren hadden behoort daar te

zijn; doch, dewijle wy nu ghekomen waaren, dat het eerwaardige Synodus goet gevonden hadden, ons te ontbieden, op dat wy onse begeerte souden voorstellen.

D. Episcopus heeft uyt onser aller name na voorgaande groetenisse ende wenschinge van Godts segen, geantwoordt, dat wy op 't bevel der geene, die wy geensins wilden gehoorsaamheyt weygheren, gecomen waren op den gesetten tijdt (alsoo de 14. Dagen noch niet verschenen waren ten aansien van sommige, die de citate-brieven later ontfangen hadden) om onse goede ende rechtvaardighe sake, die wy tot noch toe in goeder conscientie voorgestaan hadden, in die treffelijke vergaderinge voor te stellen, ende met redenen uyt den worde Godts verdedigen: maar dat wy, daaghs te voren laat gekomen zijnde, hadden ghesonden eenighe om van onse komste ende gelegentheyt te bootschappen; niet soeckende uytstel van de handelinghe, maar alleenlijck te kennen gevende, dat billijck was, dat ons eenighe tijdt werde vergunt, om ons van Logimenten te voorsien, ende

onse papieren, mitsgaders andere saken te schicken, die tot de collatie ofte 't gespreck behooren souden; daar i nwy nochtans hen-lieden geen wetten wilden stellen, maar gaven 't selvighe geheelijck in haren handen, bereydt zijnde, om voorts tot de Collatie te komen.

Na dien wy uytghestaan hadden ende weder ingeroepen waren, werde ons vande *Praeses* aangheseyt, dat het Synodus goet gevonden hadde, dat wy 's anderen daaghs, den 7en Decemb.souden verschijnen ende werck beginnen: doch dat het Synodus oock geoordeelt hadde⁺, datmen ons, dewijle wy mentie ghemaackt hadden van Collatie, waarschouwen soude, dat de meeninghe van haar Ho. Mo. Niet was, dat men collatie soude aanstellen, hoedanigh tusschen persoonen van gelijcke waardigheyt ofte tusschen partyen aanstelt, ofte oock hoedanige wy in Hollandt eenige gehouden hadden; dat wy der halven op den inhoud van de citatie-brieven souden letten, en daar na onse actien reguleren.

Is geantwoordt, dat wy door't

⁺NOTA: dat het Synodus terstont in den aanvang betoont heeft, niet te willen tot conferentie ofte ghespreck over de verschilpoincten komen.

woordt collatie niet anders verstonen, als de verhandelinghe van de sake, daar toe wy ontboden waren; doch dat op de maniere soude gelettet worden, als wy tersake selfs souden komen.

Daar na hebben wy versocht, dat wy souden moghen by ons hebben in onse geselschap, om met ons in den Synodo te handelen, *Simon Goulartius* Fransche Predicant tot Amsterdam, ende sonderlinge *Nicolaus Grevinchovius* Predicant tot Rotterdam, dewijle haar beyder namen in sommige citatie-brieven uytgedrukt waaren⁺; ende dewijle *Grevinchovius* eerst daaghs te vooren, als de Remonstranten geciteert werden, van den dienst afgeset was. Is gheantwoordt, datmen 's anderen daaghs daar van handelen soude.

⁺NOTA: *Hoe men den Remonstranten ontnomen heeft de ghene, die haar 't meeste dienst doen konden.*

Des na de middaghs hebben wy eenighe van de uytheemsche Theologanten gaan begroeten, en haar een brief gegeven uyt onser aller name, tot openinghe onser saken.

Den 7^{en} Decemb. Is ons aangheseyt, dat onse begeerte streedt met het besluit der H.H. Staten Generaal⁺,

⁺NOTA: *Hoe hier mede over een komt, dat namaals eenighe der geciteerde Remonstranten van hare diensten afgeset zijnde, dewijle sy noch met den Synodo besoigneerden, evenwel hebben moeten inde handelinghe voortgaan.*

daar mede goet gevonden was, dat geen andere tot den Synodum souden geroepen werden, dan die in datelijcke dienst waren. Ende worde ons tot dien eynde een particuliere decreet der Heeren ghedelegheerde voorgelesen.

Het decreet ghelesen zijnde, heeft *D. Episcopi* uyt onser aller name gedaan een oratie (die nu gedrukt is) tot voorbereydinge dienende, ontrent een ure duurende.

Ge-eyndicht zijnde, eysschte de *Praeses*, dewijle vele saken van ghewichte daar in verhaalt werden, dat men de Oratie den Synodo overgheven soude, op dat te beter geoordeelt mochte werden, uyt wat gheest de selve voort gekomen zy.

Episcopi seyde, dat hy geen copie hadde, die net genoegh uytgheschreven was. De *Praeses* seyde, geeft dat ghy hebt.

De Secretarius seyde uyt name van de Heeren, dat eenige dingen in de oratie gheseyt waren, die niet alleenlijck de Kerckelijcke, maar oock de Politijcke raackten, dat wy derhalven alle t esamen de oratie souden onderteekenen, ende overleveren.

Dit geschieden: wy onderteekenden de copye, die *Episcopus* hadde, hoe-wel iet seer net geschreven, oock niet gecollationeert zijnde; ende gaven-se over.

Doen vermaende ons de *Praeses*, dat wy souden bemercken de goedertierentheyte ende langhmoedigheyde des Synodi, ⁺daar in dat sy ons soo langhe oratie hadde hooren doen; welck wij niet hadden behooren te doen sonder te vooren oorlof ghebeden, ende de inhoud van de oratie bekent gemaackt te hebben.

⁺NOTA: Hoe vryelijk de Remonstranten hebben moghen spreecken.

Darna heeft de *Praeses* voor gelesen het formulier van den eedt: welckes inhoud was, dat sy alle ende yder swoeren, dat sy in desen, heyligen Synodo niet anders souden voor oogen hebben, als de eere Godts ende de vrede ende 't welvaren der Kercke, ende dat sy sonder alle voor-oordeelen ende menschelijcke affecten na Godts woordt alleen souden oordeelen. De *Praeses* dede eerst den eedt: daar na de *Assessores* ende *Scribae*, daar na de inlandtsche Professoren, Predicanten ende Ouderlingen, uytghenomen nochtans de Remonstrantsche

Predicanten van Uytrecht, die nochtans oock Leden des Synodi waren, maar werden voor by gegaen. Is aanmerckelijck, dat dese eedt, die in Latijnsche tale voor ghestelt ende afheeyst werde, oock ghedaen is van *Pierre du Pont*, Ouderlingh van de Fransche Kercke tot Amsterdam, die gantsche niet van de Latijnsche tale verstont.

Eyndelijck sprack de *Praeses* de uytheemsche Theologanten aan, ende beval het hare discretie, of sy den eedt willen doen; sommige deden de eed, sommige in plaatse van eedt een belofte.

Dit geschiede in onse teghenwoordigheyt.

Daar liep een gheruchte door de Stadt, dat *Episcopus* valschelijk hadde gehandelt, en ander oratie overgevende als hy gedaan hadde, om dat hy in het reciteeren de minute hadde voor hem leggen, ende de copye over gaf.

De Heeren ghedelegeerde dat verstaan hebbende, ontboden *Episcopium* na de middagh by haar, ende vraaghden, of de copye, die hy overglevert hadde, t'eenemaal over en quam met

't geene dat hy geciteert hadde. Hy antwoorde; het konde wesen, dewijle hy de copye noch niet ghecollationeert hadde, dat een woordt ofte twee van de Amannuensis qualijck mochten geschreven zijn; maar dat hy niet wiste, ofte het quam in alles over een.

De Heeren lieten daar na noch de minuten halen, ende collatie gedaan zijnde hebben bevonden te accorderen.

Desen 7en Decemb. Is van het Stathuys tot Dordrecht gepubliceert, dat men niemandt, komende op den Synodum, soude naropen ofte injurieeren, op arbitrale correctie.

Den 8en Decemb. Heeft het Synodus gehandelt met de twee Remonstrantsche Predicanten, die van Uytrecht gedeputeert zijnde Leden des Synodi waren, om haar te beweghen, dat sy souden uyt den Synodo opstaan, ende haar voeghen by de geciteerde Remonstranten. Men drongh haar seer hardt, niet tegenstaande, dat sy meermaals aan boden, de selvighe eedt te doen, die de andere ghedaan hadden. Eyndelijck stelde men haar voor on-

billijcke conditien, indien sy wilden blijven sitten. Daar door sy ten laatsten, siende de onbillijckheit, ende genoegsaamljck gheperst zijnde, zijn sy opghestaan ende hebben haar by ons gevoegt: haar namen zijn *Isaacus Frederici*, ende *Samuel Naeranus*. Soo zijn wy geworden 15 in getale.

Den 10en Decemb. Heeft de *Praeses*, nadien hy de twee Uytrechtsche broeders de boven ghemelte oratie oock hadde doen onderteekenen, opentlijck inden Synodo voorgesteld, dat *Episcopus*, als hem de oratie afge-eycht werde, geseyt hadde, dat hy geen cotype hadde, namaals bevonden zijnde, dat hy cotype hadde; vermaande hem daaromme, dat hy voortaan oprechter soude handelen.

Episcopus antwoorde, dat hy niet geseyt hadde, geen cotype te hebben, maar, dat hy geen cotype hadde, die net genoeg uytgeschreven was: ende wees aan, gheen oorsake te zijn, waaromme hy daar in valsheyt gebruycken soude, (wy ghetuyghden mede, dat hy also geseyt hadde.) Ende seyde voorts, dat de *Praeses* hem notoire injurie aan dede.

Daar na wilde de *Praeses*, dat wy tot de sake ten principale komen soudon: wy versochten, te mogen seecker geschrifte voorlesen, tot der sake dienende, ende hielden so lange aan, tot dat het ons toegelaten werde. In dit schrift werden aangewesen 12 conditien, die tot een wettig Synodus vereyscht werden, (daar van wy te vooren in seeckere Remonstrantie van de H.H. Staten van Hollandt verhoog hadden gedaan) een van de conditien was, dat de partye in den Synodus niet moeste rechter zijn: wy bewesen, dat de in-landsche Contra Remonstranten, die in den Synodo waren, onse geformeerde partyen waren, ende scheurmakers, daar toe wy verscheyden redenen by brachten, rondelijck haar sulcks in't aangesichte aanseggende. Doch voor die tijdt excipieerden wy noch de uytheemsche. Daar was oock een conditie van het vry-geleyd.

Dit schrift gelesen zijnde, hebben wy het onderteeckent ende overghegeven.

Doe seyde de *Praeses*; het Synodus heeft met langmoedigheyt ghehoort

uwe tweede oratie, daar in gy disputeert teghen de authoriteyt deses eerwaardigen Synodi: de *Praeses* van de Hereen seyde oock, dat wy alle ordre inde Kercke ende Politije souden perturberen, indien wy ons den Synodo niet onderwerpen wilden. Daar vielen vele discourssen, aangaande of dit Synodus onse richter konde zijn; wy hielden staande, dat sy partyen ende Scheurmakers zijnde, niet konden onse wettighe rechters zijn, in dese verschillen: seggende nochtans daar by, dat wy wel wilden toelaten, dewijle de Heeren Staten dat begeerden, dat het Synodus soude oordeelen, ende lijden 't gene ons over komen soude, maar geensins bekennen dat sy wettighe richters waren.

Des selven daaghs na de middagh, heeft de *Praeses* ons, uyt last des Synodi, bitterlijck door-ghestreeken overmits het gemelte schrift; seggende, dat wy qualijck deden, derrende also verachtelijck spreken van den eerwaardighen Synodo, ende de H.h. Staten Generaal als scheurmakers beschuldigen, daar wy nochtans hoeft voor hoeft gheciteert wa-

ren ende geen coelum, ofte vergaderinghe maackten. Hy noemde ons jonghe lieden, etc.

Werde van onsen 't wegen geantwoordt, ende aanghewesen, dat de *Praeses*, ons notoir ongelijck dede, segghende, dat wy hare Hog: Mog: van scheurmakinge beschuldichden. Doch de *Praeses*, liet ons niet uytspreken, maar viel inde woorden. Werde oock een decreet van de Heeren gedelegeerde ons voorghelesen, daar in ons geboden werde voort te gaan tot de sake selfs, ende den Synodo ghehoorsamen in alles, dat sy ons gebieden soude.

Den 11en Decem. Hebben wy, oorlof eyndelijck verkregghen hebbende, ghelesen seecker schrift; daar in wy antwoorden op meest alle voornaamde deelen van de Synodale Censure, daar mede ons de *Praeses* door-gestreken hadden, ende protesteerden opentlijck, dat wy desen Synodum om veele redenen, niet hielden voor onse wettighe Richter, ende dat over sulcks haar oordeel geen ghewichte by ons ende onse Gemeynten soude hebben: begeerende dat dese

onse protestatie aangenomen, ende onder de Synodale acten gestelt soude worden. Dit schrift ondertekent zijnde hebben wy oock overgegeven.

Na de middagh heeft men ons niet binnen geroepen, maar men heeft in onse afwesen vergadert verscheyden beschuldigingen tegen onse protestatie; oock getuygenissen tegen *Episcopium* aangaande sijn woorden, doen hy de boven ghemelte oratie overleverde. Men smeedde oock een bittere censure tegen ons; ende werde begeert op de uytheemsche, dat sy hare advijsen soudent stellen over onse protestatie.

Den 12en Decemb. Werde de selve seer bitterlijck ghestelde censure ons voorgelesen; insgelijcks oock de advijsen van alle de uytheemsche, die meest alle daar op liepen, dat onse Protestatie onbillijck was, ende dat wy behoorden ons den Synodum te onderwerpen. Doch sommighe waren moderater ingestelt, als andere. Werde oock een nieu decreet voorgelesen uyt name van de Heeren ghedelegeerde, daar mede ons gheboden werde den Synodo te ghehoorsamen, ende oock

verklaart dat de Heeren onse protestatie van geener waarde hielden.

Na de middagh; na dien seecker geschrifte, dienende tot verantwoordinghe *Episcopijs*, aangaande sijne woorden in't overleveren der oratie, gelesen was (welck door langh aanhouden verkregen werde) sonder onse mondelinge ghetuygenisse daar van te willen hooren, overmits sy streden teghen het ghetuygenisse daar van te willen hooren, overmits sy streden teghen het getuygenisse des Synodi, werden wy gheperst, om, latende varen onse protestatie, tot de sake selfs te komen; wy versochten by geschifte, dat men ons soude geven copye, van de Synodale censuren, van de advijsen der uytheemse, ende van 't decreet, op dat wy de sake naarder met onse Conscientien mochten overwegen.

Werde ons alles geweygert. Daar tegen perssede men ons, dat wy souden segghen, of wy het decreet van de Heeren wilden gehoorsamen, ofte niet: men wilde ons niet toelaten, dat wy buyten stonden, om ons te beraden, derwijle wy, soo sy seyden hoeft voor hoeft gheciteert waren. Eyndelijck lieten sy het ons toe, dat

wy ontrent een quartier-uurs buyten stonden. Weder ingheroepen zijnde, hebben wy dit antwoordt by monde voorgesteld, ende in geschrifte overgegeven, *behoudens onse Conscientie ende onse oordeel van desen Synodo, sullen wy onse gevoelens vande vijf articulen vryelijck voorstellen, verklaren, ende so veele wy nootsakelijck sullen achten, verdedigen.*

Als wy aldus bereyt waren tot handelinghe van de sake selfs te komen, so heeft men van ons ghe-eyscht onse gevoelens by geschrifte. Wy hebben aangewesen, dat sulcks ons inde citatie-brieven niet werde opgeleydt; ende dat wy meenden, datmen soude een vriendelijcke conferentie by monde ofte by gheschrifte, ofte op beyderlye wijze over de verschilpoincten souden houden. Wy wesen oock aan, dat dit het bequaamste middel was, om de waarheydt te ondersoecken, de behoorders te onderrichten, ende de ghemoederen te bevredighen. [†]Het Synodus wilde hier toe niet verstaan, seggende de *Praeses*, dat het Synodus niet was by een gekomen om te confereren, maar om te

[†]NOTA: Het Synodus heeft niet willen confereren over de verschilpoincten.

oordeelen van onse ghevoelen: het welcke wy dan souden voorstellen, sonder ons met har ghevoelen te bemoeyen. Wy spraken hier langhe teghen, ende deden den toehoorderen verstaan, dat het Synodus weygerde in conferentie te treden met ons. Daar viel oock veel dispuys over d'inhoud van de citatie-brieven, daar door ons toegeseyt werde, onse ghevoelen te sullen defenderen, soo veel wy konden ende noodtsakelijck achteden; het welck wy seyden op sulcke wijze, als ons nu voorgheschreven werde, niet te kunnen doen. De Heeren seyden, dat sy uytlegghers van haar eygen woorden waren: wy antwoorden, dat de woorden selve hare uytlegginghe mede brachten. (Dit is meermaals voorgekomen, so dat eyndelijck de Heeren ons verboden, de citatie-brieven meerder op te halen.) Het was al te vergeefs. Wy moesten seyden sy, den Synodo geen wetten geven, maar wetten van haar ontfanghen. Eyndelijck, genoeghsaam blijckende haar onbillijckheydt hebben wy aanghenomen 's anderen daaghs onse gevoelen over 't 1ste Ar-

tijckel Schriftelijk voor te stellen.

Den 13^{en} Decemb. Hebben wy de propositie van onse ghevoelen over't eerste artijckel voorgelesen, vervatende onse gevoelen van de verkiesinghe ende verwerpinge, welck wy waarachtigh hielden te zijn, ende oock des Synodi ofte der Contra-Remonstranten ghevoelen, welck wy verklaarden onwaarheydt te zijn. Het schrift gaven wy over, van allen onderteeckent zijnde. De *Praeses* was daer noch niet mede vergenoeght, maar om te weten, of wy by overstemminge gehandelt hadden, vraagde yder hooft voor hooft, of sijn ghevoelen in dat Schrift uytghedruckt was. Werde van allen geantwoort, ja.

Den 14^{en} Decemb. Seyde de *Praeses* ons aan, dat wy 's anderen daaghs souden voorstellen onse gevoelen van de 4 volgende artijckelen; met eenen ons vermanende, qualijck gedaan te hebben, dat wy niet alleenlijck onse, maar oock haar gevoelen voorgesteld hadden, ende dat wy niet behoefden van de verwerpinghe soo veel te spreken: men moest sprecken, seyde hy,

van de lieflijke ende soete leere der verkiesinge. Derhalven hy ons vermaende, dat wy, in de volghende artijckelen alleenlijck onse ghevoelen souden uytdrucken. Wy wesen aan, dat wy behoorden nu voort te gaan, ende te verklaren het eerste artijckel, van welke wy onse ghevoelen voorghestelt hadden; dewijle het billijck was, yder artikel na malkanderen af te handelen. Het mochte alles niet gelden: het Synodus hieldt daar op aan; ende de Heeren gheboden het ons. Wy hebben het aangenomen te doen, mits dat wy wat langher tijdt mochten hebben. Sy gaven ons tijdt tot den 17^{en} Decemb.

Den 17^{en} Decemb. Hebben wy voorgelesen, seecker geschrifte, vervatende de propositie, ofte het voorstel van onse gevoelen over de vier volgende articulen: daar by oock ghevoeght waren 15 redenen, met welke bewesen werde, dat wy soo wel haar ghevoelen, als't onse moesten voorstellen, ende seven redenen, waaromme van de verwerpinge niet minder, als van de verkiesinge moeste gehandelt worden: mede eynde-

lijck een verhaal van hare ongerijmde leeringhen, omwelcker wille de moeyte in't landt meest ontstaan was, met bygaande versoeck ende bede in Christi name, dat sy daar over met ons in onderhandelinghe komen souden; aanbiedende aan onse zijde, te bewijzen, dat haar leere de eere Godts nadeeligh, ende de godsaligheyt ten hooghsten schadelijck was.

Dit schrift ghelesen zijnde, hebben wy alle onderteeckent ende overghegeven. De ordre eyschte nu, dat men voort soude gaan tot breeder verklaringe ende verdediginghe van alle de vijf articulen. Doch dit behaaghde het Synodus niet, maar betoonden weder een nieuwe ongestadigheyt: eyschende van ons, dat wy eerst souden overgeven onse consideratien over Confessie ende Catechismus.

Wy wesen aan, dat dit was tegen de inhoudt van de citatie-brieven, ende oock tegen de Ordre, die hare Hog: Mog: gestelt hadden, om inden Synodo te volghen, namelijk, dat men eerst de vijf articulen soude afhandelen, en daarna tot andere saken komen.

Hier over was een langh debat. Het Synodus wilde daar niet van aflaten, hoewel sulcke maniere van doen sommige uytheemsche oock mishaaghde. De Heeren ghedelegeerde geboden het mede: onse redenen gaf men gheen ghehoor. Men seyde, de Heeren quam toe te ghebieden ende ons te gehoorsamen. Men vraaghde ons yder hooft voor hooft, of wy in den Jare 1610. Consideratien in den Hage ghesonden hadden, ende of wy noch eenige hadden?

Wy moesten noch dese disordre al mede volgen. Sy gaven ons eyndelijck daar toe vier dagen tijds.

Den 21^{em} Decemb. Zijn wy gecompareert, bereyt om onse consideratien over de Confessie voor te lesen. Doch de *Praeses* wilde niet toelaten, dat wy die selve lesen soudent: hy seyde, ghy hebt al oratien genoegh gedaen, 't sal u niet meer toegleaten worden: ghy sult uwe schriften overgeven. ⁺Wy hielden daar op aan, dat wy selve onse eyghen schriften mochten lesen: ende also't selvighe ons geweyghert werde, begeerden wy, men soude ons toe laten, de voor-reden van dese con-

⁺NOTA: *Wat vryheyt den Remonstranten gegeven is in den Synodo.*

sideratien te lesen, in welke wy verhaalden, wat onse ooghen-merck in 't overleveren van de consideratien was. Maar het mocht niet geschieden. Dewijle wy niet anders konden, soo gaven wy het schrift over. Maar doe was het noch niet te deghen; voor eerst mishagde de *Praeses*, dat wy niet te gelijk overleverden de consideratien over de Catechismus; wy seyden, daar toe geen tijt gehad te hebben; alsoo wy noch meer consideratien hadden over de Catichismum dan over de confessie. Daar na was hy te onvrede, dat wy alle te gelijk onse consideratien over gaven, ende niet yder voor sich selven in't bysonder. Onse eendracht was hem leedt.

Wy hadden etlijke in getale de consideratien onderteekent, als de onse, de andere hadden die selve onderteekent, als die sy waardig achteden, datse inden Synodo souden overwoghen worden. Hieromme bestrafte hy sommighe, die te voren geseydt hadden geen consideratien te hebben, ende nu alle de onse onderteekent hadden. Sy antwoorden, dat sy

met waarheyt geseyt hadden geene van selve te hebben, maar als sy nu de onse hadden hooren lesen, lichtelijck hadden kunnen oordeelen, datse waardigh waren om inden Synodo overwoghen te worden; het welcke sy met de onderteeckeninghe betuyghden.

De *Praeses* examineerde ons oock Hooft voor Hooft, of dese consideratien even de selve waren, die wy Anno 1610, in den Haghe gesonden hadden; oock aan wie wy-se doen ter tijt gesonden hadden; ende ofse daar noch waren; of alle, die wy doen gesonden hadden, in dese vervatet waren; ende, also hy verstont, dat wy voor desen dese consideratien in't rouwe beworpen hadden, vraeghde hy, waar dat bewerp was; Item, of wy geen meer consideratien hadden. Wy antwoorden op alles na ghelegenthey.

Hier op worde al wederom een decreet voor gelesen, daar in verklaart werde, dat wy qualijck hadden gedaan, onse consideratien niet yder alleen overgegeven hadden.

Wy eyschten copye van't Decreet;

op dat wy het mochten examineren, ende op den sin letten. Een van de Heeren seyde, het komt u niet toe, onse decreten te examineren. Wy antwoorden, dat alle decreten van menschen examinabel waren.

Daar na werde ons opgeleyt, dat wy op den 27^{en} Decem. Onse consideratien over de Catechismum souden overgeven, ende yder voor hem selven; vele of weynighe na gelegentheyt der sake.

Den 27^{en} Decem. Hebben wy onse Consideratien over de Catechismum overgelevert met een voor-reden; sonder die te moghen lesen. Sy waren van seven ondertekent, die te samen alle de selve consideratien hadden. Sommige gaven voor haar selven weyniger over. Sommige gene. Eene, die gantsch gene overleverde, seyde niet te min, alle de onse voor de sijne te kennen: doen deed men hem de selve onderteecken; 't welck te voren qualijck ghenomen was, dat wy het selvighe hadden gedaan.

De *Praeses* vraaghde ons wederom hoeft voor hoeft, of dese de selve consideratien waren, die wy A^o. 1610.

overghelevert hadden, ende of wy geen andere hadden. Daar op van allen geantwoordt.

Het Synodus hadde haar selven inghebeeldet, dat sy in dese consideratien veel stofs vinden soudent, om ons te acherhalen, ende om te connen betoonen dat wy in veel andere puncten van de Kercke verschilden, als in de vijf articulen, maar bevonden, dat hare inbeeldinghe ende hope ydel was.

Als onse Consideratien over de Catechismum in-ghegheven waren stonden op de Theologanten van de Paltz; Ende seyden last te hebben van den Keurvorst, dat sy neerstigh soudent daar op acht nemen, indien yets teghen hare Catechismum voor viel; Begeerden derhalven, datmen haar onse consideratien in handen soudent bestellen; beloovende op alles te antwoorden, ende haar antwoordt 't oordeel des Synodi te onderwerpen. De *Praeses* seyde, dat daar in sonder hen lieden niet soude ghedaan worden. Maar wy hebben noyt van eenigh antwoordt gehoort.

Dit gedaan zijnde, was de tijt ge-

boren, dat sy ons moesten laten voortgaan tot verklaaringe ende verdediginghe van de vijf articulen: Maar in plaatse, datmenons in desen soude toelaten die vryheydt, die ons toe quam ende beloofd was in de citatie-brieven, heeft de *Praeses* een moeyelijck dispuyt gemitteert, aangaande de vryheydt, die hy ons meende toe te behooren. Wy hielden staande, dat ons toequam de vryheydt, om onse ende haar gevoelen te verhandelen; Oock soo wel van de verwerpinge, als van de verkiesinge te spreekken; alles, soo veel wy konden ende nootsakelijck achteten na luyt van de citatie-brieven sonder in desen van onse partyen; wetten te ontfangen, wat wy spreken ofte swijghen soudent: dewijle andersins onse goede saacke ende de waarheydt soudent gheprejudiceert worden; alsoo wy wel wisten, dat sy ons niet soudent toe-laten van de verwerpinge ende andere ongerijmde Leeringhen soo veel te spreken, als noodigh soude zyn: en dat van yder artikel na malkanderen.

De *Praeses* daar-en-tegen oordeelde, dat den Synodo toequam onse

doen te bepalen; dat wy behoorden van onse gevoelens te spreken, ons niet bemoeyen met ander lieden gevoelens: Dat daar van moghelijk wel mede soude ghesproken worden. Dat wy van de verwerpinghe oock soudenspreken so veel het Synodus soude goet vinden.

Als wy seyden, dat wy sulcke maniere van doen niet konden volghen van Conscientie wegen, om datse de waarheyt schadelijck soude zijn, antwoorde de *Praeses*, dat de Heeren ende het Synodus haar Conscientie oock hadden.

De *Praeses* van de Politijcke seyde, dat de Remonstranten toequam, te ghehoorsamen ende niet tegen te spreken: Dat de Heeren soudensoecken hare autoriteyt te bewaren.

De *Praeses* des Synodi soeckende van ons ontslagen te zijn, stelde ons dese vrage voor, of dan onse voornemen was, uyt den Synodo te scheiden indien wy de vryheyd die wy eyschen, niet konden verkrijgen.

Hier van worden wy hoeft voor hoeft alle ghevraaght, ende hebben, d'eene met minder, d'ander met

meerder woorden alle gheantwoort, dat wy gekomen zijnde, om de waarheydt te verdedighen, niet konden van Conscientie wegen anders handelen.

Wy werden ten anderen –male over de selvighe saacke ghevraaagt: ende hebben op gelijcke wijze geantwoort.

In dese onderhandelinghe viel voor, dat een van de onse gevraagt zijnde in sijn antwoort onder anderen seyde, datmen [*primo*] ten eersten van de verwerpinge moeste handelen, terstond daar by voegende, dat hy door de woorden ‘ten eersten,’ verstont ‘voornemlijck’, bekennende, datmen andersins eerder van de verkiesinghe, dan van de verwerpinghe handelen moeste.

Dit werde seer verkeerdelijck genomen, ende ons allen geimputeert als of onser aller meeninghe was, dat de handelinghe van de verwerpinge moeste voorgaan voor de handelinghe van de verkiesinghe⁺. Men liet hier over de uytheemsche hare advijsen segghen. Nochtans was dit van niemant, veel min van allen

⁺NOTA: *De onbillijcheyd des Synodi.*

geseyt. Dan dit was haar gewoonte, als yet van ymandt onder ons tot gemeene voordeel gheseyt werde, soo moesten wy hooren, dat wy capitativ, ofte hoofd voor hoofd geciteert waren, ende geen vergaderinghe maackten: maar als yet gheseyt werde, dat sy eenighsins konden misduyden, so moeste 't gene van een geseyt was, ons allen ten laste gheleydt worden.

Na lange handelinge liet men ons buyten staan; als wy weder ingheroepen werden, werde ons voorgelesen een decreet des Synodi, in summa van desen inhoudt: overmits de Remonstranten etlijke malen geseyt hebben, dat sy niet konnen van conscientie wegen met den Synodo handelen van aar eygen gevoelen, ten zy hen toeghelaten werde oock te bevechten ander Liederen gevoelen van de reprobacie, so veel als sy nootsakelijck achten: soo verklaart het Synodus, datmen te sijner tijdt ende plaatse handelen sal van de reprobacie ofte verwerpinghe, soo veel de Synodus oordeelen sal, dat ter eere Godts, tot stichtinghe der

Gemeente, en ruste der zielen van noden sal zijn. Maar soo veel de maniere ende ordre aangaat, oordeelt het Synodus, dat haar toekomst opsicht te nemen, ende dat de Remonstranten den Synodo gheen wetten mogen voorschrijven.

De *Praeses* vande Politijcke las oock selve voor een decreet van de Heeren: daar in sy verklaarden, seer qualijck te nemen, dat de Remonstranten hare decreten niet ghehoorsaam waren; derhalven als noch te willen ende te ghebieden, dat sy sonder uytste souden ghehoorsamen, ten ware dat sy als wederhorighe wilden ghehouden en arbitralijck, oock politijckelijck, ghestraft worden. ⁺

Als een van den onsen daar op wilde yet antwoorden, seyde de *Praeses* van de Politijcke, de Heeren willen gheen meerder teghen-spreecken lijden.

So gingen wy henen.

Den 28^{en} December hebben wy uyt aller name den Synodo toeghesonden seecker gheschripte, by forme van missive, houdende aan

⁺NOTA: *De Remonstranten zijn in den Synodo met politijcke straffe gedreyght.*

het gheheele Synodus, daar in wy verklaarden, niet te konnen van consciencie weggen het Synodaal decreet ghehoorsamen. Dit schrift werde ontfanghen, maar voor die tijdt niet openbaarlijck voorghelesen.

Daar na werden wy ontboden: ende als wy binnen quamen, werde ons van de Secretaris een nieuw decreet uyt der Heeren name voorgelesen; van desen inhoudt: De Heeren gecommiteerde van wegen de Hoogmogende Heeren Staten Generaal, na de autoriteyt, die sy hebben, verbieden, dat voortaan geen Schriften der Remonstranten, teghen hare decreten gestelt, sullen inden Synode gelesen worden; ghebieden oock den Remonstranten, dat sy door haar achter blijven den Synodum niet ophouden, mitsgaders dat sy op de vragen sullen oprechtelijck ende sinceerlijck antwoorden.

Dit gelesen zijnde vraeghde ons de Praesis Synodi, of wy wilden het decreet ghehoorsamen. Werde geantwoort, dat wy op geen andere wijze konden voortgaen, dan die welcke wy te vooren voorghesteldt, ende

oock in onse schrift uytgedrukt hadden.

De praesis dreef, datmen ons vryheyts genoegh gaf; datmen niet op onse conscientien alleen acht moeste nemen; datmen onse conscientien niet beswaarde; ende dat wy, so dickmaal wy ons beriepen op onse conscientie, de Heeren injurieerden, als of hare Eden. Yets gheboden, dat tegen conscientie zy. Ende alsoo soch de *Praeses* doorgaans ons hatelijck te maken by de Heeren gedelegeerde.

Wy hielden staande, dat wy niet konden op die maniere handelen, dewijle dat onse vryheyte onbehoorlijck bepaalt werde, staande altoos aan't Synodus hoe veel dat wy spreekken, of swijghen soudent: Ende dat door sulcke maniere van doen (voornemelijck dewijle de Synodus onse partye was) de alder beste saacke wel konde verdorven worden. Wesen oock aan, dat de billijckheyte der wetten eyschte, dat niet alleenlijck op de conscientie van den uytghever, maar oock op de conscientien der geene, die de wetten moeten gehoorsaamen, gelettet werde. Werde oock verhaalt,

datmen ons niet behoorde qualijcker af te nemen, dat wy op sulcken voet niet konden voort gaan, als het afgenomen is den Contra-Remonstr. Als sy inde Haagsche Conferentie, niet tegenstaande het contrarie ghebodt van de Heeren Staten van Hollandt, weygerden haar gevoelen van de Reprobation te verklaren, liever willende de conferentie onder-laten. Festus seyde, dat hun niet geboden was, de verklaringe te doen: Dit bevestgde oock Schout Muys: Maar sy werden beyde genoeghsaam oertuyght uyt het request, doen ter tijdt by de Contra-Remonstranten selve aande H.H. Staten van Hollandt overgelevert.

Desen allen niet tegenstaande bestondt de *Praeses*, ons te examineeren, ende stelde dese vraghe voor, of wy de articulen inden Haghe overgelevert bekenden voor de onse, ende namelijck het eerste artijckel, welck hy voor las.

Op dese vraghe wilde hy dat wy antwoorden souden, ende sprack daarom yder hooft voor hooft aan. Werde van allen gheantwoordt, dat

wy niet konden afwijcken van de meeninge, die wy in onse schrift hadden uytgedrukt, ende dat wy van conscientie wegen niet conden op dese ende diergelijcke vragen antwoorden; siende dat ons daar door de behoorlijcke vryheydt om de waarheynt na eysch voor te staan, ontnomen werde: niet achtende, dat het Synodus ons soude toelaten, soo vele sy oordeelen soudent tot stichtinge te behooren; Dewijle wy wisten, dat sy de handelinghe vande reprobacie onstichtelijck oordeelden; welcke nochtans nodigh was. D'Eene antwoorde met weyniger, d'ander met meerder woorden; alle in eenen sin. *Poppius* seyde; wy hebben onse meeninghe uytgedrukt in't schrift, dat wy op huyden overgelevert hebben; men overwege dat, ende antwoorde dar op: door autoriteyt wordt onse conscientien niet voldaan. Ick wil liever alles lijden, wat my menschen kunnen aen doen, als dat ik op sulcke vragen tot nadeel van de waarheynt soude antwoorden.

Sy sochten door dese vraghen ons te verstricken, te verwerren, ende tegen malkanderen te stellen, ende son-

derlinge ons te verhinderen, dat wy niet al souden segghen, 't gene wy te segghen hadden, ende daar sy voor vreesden: inder daat nu aanstellende *Paedagiam Collationem* een alsulcke collatie, als sy te voren gheseyt hadden, niet te willen toelaten.

Men belaste ons uyt te gaan. Weder ingeroepen zijnde vraaghde men ons, of wy noch volherdeden in onse voorige meeninghe? Wy antwoorden ja. Sy gaven ons tijdt, om ons te bedencken tegen 4 uren na de middagh, wy antwoorden, geresolveert te zijn, ende niet anders te kunnen doen.

Daar op liet men ons gaan, met bygaande last van de Heeren, dat wy sonder consent niet souden uyt de Stadt gaan. ⁺

Den 29^{en} Decemb. Hielmen ons wederom voor, dat wy souden het decreet des Synodi ghehoorsamen: ende tot dien eynde worde voorghelesen seecker verklaringhe van het bovengemelte Synodaal decreet: welke verklaringhe sy den 28^{en} na de middagh hadden gestelt: Sy scheenen ons met woorden wat naarder te komen, ende ons yet meerder toe te

⁺NOTA: *Arrest op een vrye Synodus.*

geven, dan het was inder dat het selvighe. Men las ons oock voor de advijsen van de uyttheemsche Theologanten, in welke meest alle gejustificeert werde het Synodaal decreet, ende wy als weder-horighe gecondemneert: vele gantsch ongherijmde saken, ende hevige woorden hoorden wy in dese advijsen. Weynighe dan noch haar advijsen soo ingestelt, dat wy niet ongenegen soudent geweest hebben, om die te volghen, ten ware het Synodaal decreet ons inden wege hadde geweest. Wy versochten cotype van de verklaringhe over het Synodaal decreet, mitsgaders van de advijsen der uyttheemsche, om alles naarder te overwegen. Het werde ons gheweygert: ende in plaatse van dien perste men ons, om datelijck te antwoorden, of wy wilden gehoorsamen of niet. De Heeren brachten by tot reden, dat eenige den hare moesten gaan na den Hage, die oock aan hare Hog: Mog: rapporteren soudent van onse comportement. Wy daar-en-teghen betuyghden niet te konnen also in haaste antwoorden, ende te meerder, dewijle

rapport soude gedaan worden aan de Hooge Overigheyd: versochten derhalven copie, ende tijdt, om schriftelijk te moghen antwoorden; ende daar bleven wy by, dewijle de billijckheyd, ende 't gewichte van de sake sulcks vereyschte. Eyndelijk ordonneerden de Heeren, dat men ons copie van het Synodaal decreet, ende van de verklaringhe des Decreets, mitsgaders tijdt tot ses uren 's avondts: het was doen over twee uren na de middagh. Wy klaaghden, dat de tijdt te kort was; Doch het konde anders niet zijn, Bogermannus de *Praeses* nam 't qualijck, dat ons soo vele van de Heeren vergunt werde: want hy seyde, ick sorge, dat de macht van de Overigheyd onder de voet ghetreden sal worden; maar ick sal my schicken tot patientie. (Also wilde hy schijnen bekommert te zijn voor de conservatie der autoriteyt van de Overigheyd, die alle sijne saacken daar henen richtede, om door de autoriteyt van de Overigheydt ende van 't Synodus ons ende de waarheyd te onderdrucken. Hy hadde ons gaar-

ne terstont uytgeworpen.) Wy gingen alsoo henen, de copye ontfanghen hebbende, met last, om met ja ofte neen te antwoorden.

De *Praeses* (moghelijck vreesende, dat wy uyt het decreet en de verklaringhe des selven sijn meeninghe niet soudén kunnen verstaan) sonde ons noch na seeckere vrage by geschrifte, door *Faukelius Assessor Synodi*, dewelcke met een van de onse, dien hy de vrage over leverde, sprekende, seyde hy, dat wy *ex superabundanti*, ofte ten overvloet van den Synodo gheciteert waren, also het Synodus stoffe ende redens genoegh hadde, om ons te oordeelen uyt onse boeken. Daar uyt men konde af-nemen, dat het Synodus gaarne van ons hadde ontslagen geweest, niet anders soekende, als dat sy ghemackelijck uyt onse boecken onse ghevoelen na haar eygen appetijt soudén kunnen veroordeelen: niet teghenstaande, dat wy dickmaal betuyght hadden, dat de ghedruckte boecken ons allen niet angingen, ende dat wy meerder te segghen hadden, dan inde boecken stont; oock dat wy vaardigh waren

in communicatie ofte dispuyt met hen te komen.

De ghemelte vraghe luyden aldus: *Of de Remonstranten verstaan, dat haar alsulcke vryheyt om haar gevoelen voor te stellen, te verklaren, te verdedighen, oock andere gevoelens te bestrijden, moet toegelaten worden, die met gene Wetten der Gedelegeerde van hare Ho:Mo: noch van den Synodo bepaalt ende omschreven zy, maar die alleenlijck van hare conscientien gehouden werde billijk ende genoeghsaam te zijn.*

Wy dese vraghe aan een zijde stellende, hebben ghelettet op het Synodaal decreet ende verklaringe des selven, ende na aan-roepinghe des naams Godts ende rijpe deliberatie nae ghelegentheydt van die korte tijdt dit antwoord by gheschrijfte ghestelt:

Indien 't ons door den Synodum niet is gheoorloft anders, dan simpelijck met ja ofte neen dit haar decreet ende de verklaringe daar over te onderteecken: Soo segghen wy simpelijck, dat wy noch blijven by 't antwoord, op gisteren schriftelijck den Synodo overghelevert. Maar, indien ons vergunt wordt ('t welck

wy gantschelijck meenen ons te behooren toeghelaten te worden) onse meeninghe volkomender te verklaren, soo antwoorden wy kortelijck aldus: Wy sullen onse ghevoelen over yder artijckel ten vollen ende duydelijck by gheschrijfte verklaren, ende dat eerst van de verkiesinge, daar na van de verwerpinge; ende sullen 't selvige op gelijcke wijze verdedigen, ende 't contrarie ghevoelen der Contra-Remonstranten, ghelijck oock der gener, die sy voor recht-sinnighe houden, in elck artijckel duydelijck voorgesteld, wederleggen. By aldien dan noch gheoordeelt sal worden, datter yets aan onse verklaringhe ende verdediginghe soude moghen ontbreken, so sullen wy schriftelijck van gelijcken antwoorden op de vraghen, die van de E. Praeses sullen mogen voorgesteld worden, ofte, soo het de sake lijdt, mondelingh, door die gene, die wy selfs daar toe bequaamst sullen achten; d'andere sullen kortelijck te verstaan geven, wat sy daar van oock gevoelen. Ende op dat dese vryheydt niet en schijne onbepaalt te zijn, soo beloven wy, dat wy inde verhandelinghe sodanige wijze sullen houden, de welcke gantsch geen ghemenschap en sal hebben met eenige dertele ongebonden-

heydt, om alles, wat het zy, sonder oorsake, vrucht ofte stichtinghe voor te stellen, te disputeeren, ende te cavilleren. Doch op dat de Actien ofte handelinghen over hare rechte ende behoorlijcke tijdt niet en werden geprotraheert ofte uytgetrocken, so sal het den Ed. Heeren Gedeputeerde van de Hog: Mog: H.H. Staten General toestaan ordre daar over te stellen: die wy oock hopen, dat ons na hare billijckheyt, discretie ende voorsichtigheydt geen behoorlijcke tijdt, om onse Schriften in te stellen ende ghereedt te maken, en sullen weygeren; den welcken op dat onse maniere van doen moge behaghen, wy ons beneerstigen sullen.

Dit antwoordt ghereedt hebbende zijn wy ter bestermder ure ghekomen inden Synodo; begeerende onse antwoordt selve te lesen/ doch dat werde ons niet toeghelaten: onderteeckent zijnde van ons allen gaven wy het in handen van de *Praeses*. Die las het alleen in stilte,; daarna de *Assessoris* ende *Scribae*, oock de Heeren. Doen wederom de *Praeses* met de sijne: soo dat ontrent een ure langh stilte was in den Synodo; ende de *Praeses* ontverfde in sijn aangesichte, sonder twijf-

fel, omdat hy niets in het antwoord vonde, dat hy met eenigen glimp bestraffen konde. Eyndelijck worde het opentlijck gelesen: ende doe voer de *Praeses* in bitteren toorn teghens ons uyt; ende vraaghde ons, wie wy daar door verstonden, als wy in't antwoordt seyden, dat wy de rechtsinnige Leraars soudent weder-legghen: dar op alsoo wy antwoorden, dat 't gheen tijdt was, daar van doe te spreekken, maar dat die selvighe soudent van ons ghenoeemt worden, als wy tot de saacke selfs soudent komen; dat het nu genoegh was, te verstaan te geven, dat wy geen andere Leeraars soudent voortbrengghen, als die sy selve voor rechtsinnige hieldent: so seyde de *Praeses* in toorne; ghy sultse nu noemen, of ick salse noemen: het zjnt die salige zielen, ende die dappere heldent *Zwinglius, Calvinus, Beza, Martyr, Piscator, &c.* ⁺ Dese wilt ghy ten toone stellen. Dit aldus uytgheboldert zijnde, welck wy met lijdsamheyt ende verwonderinge aanhoorden, werde ons gheboden uyt te staan: ende in onse absentie badt de *Praeses* de Synodus ende de Heeren,

⁺NOTA: *Zwinglius ende Piscator die de alderhardste ende ongherijmste leeringen in haar boeckent hebben, worden onder de heldent van de Praeses gestelt.*

dat sy hem wilden ten besten houden, dat hy soo ontstelt hadde gheweest, overmits hy niet lijden konde, dat wy so uytnemende mannen schavotteren soude, voorts vergaderde hy advijsen teghen ons, de welcke seer bitterlijck ende hevighlijck van meeset alle gegeven werden. Als wy weder binnen stonden, werde ons opgheleyt (als of onse antwoord niet klaar ghenoech was) dat wy met ja ofte neen op het Synodaal decreet soudent antwoorden: wy seyden alle ende yder in't bysonder, dat wy bleven by onse gegevene antwoord.

De *Praeses* Politicus seyde ons aan, dat eenighe van de Heeren na den Haghe soude gaan, ende hare Hog: Mog: aandienen, hoe hartneckigh wy waren; ende van hare hog: Mog: hooren watmen met ons doen soude; doch dewijle 't antwoord verwacht werde, dat niemant van ons hem soude vervorderen buyten de Stadt te gaan, ende geensins in eenighe nabuur-plaatsen te leeren.

Te desen selvighe tijde, dewijle wy buyten stonden, seyde de *Praeses*

Bogermannus, dat hy niet twijffelde of wy hadden een rugghe, daar op wy vertrouden; doch wat het was soude haast openbaar worden, dewijle niet moghelijck was, dat Godt de vierighe gebeden des Synodi niet soude verhooren.

Den 2^{en} januarius 1619, 's Avonts zijn de Heeren uyt den Haghe weder gekomen.

Den 3^{en} Jan. 's morgens, zijn eenige van de onse gegaan by de H.H. Gecommitteerde, ende hebben daar overgegeven een tamelijck langh schrift, daar in wy uyt de natuurlijcke bilickheydt ende uyt vele klare ghetuygenissen der H. Schrifture bewesen, dat wy van Conscientie wegghen het Synodaal decreet niet konden gehoorsamen.

De Heeren ontfangen ende ghelesen hebbende het Schrift, gaven ons tot antwoordt datter niet nieuws in was, ende dat wy ons souden moeten voeghen na het decreet vande H.H. Staten Generaal, welck ons inden Synodo soude voorghelesen worden.

Niet langhe daar na werden wy

ontboden, om inden Synodo te compareeren. Alwaer ons (twee van de onse absent zijnde) van de *Praeses* der Politijcke voorgelesen werde het decreet vande H.H. Staten Generaal, ende dat in duytsch: d'inhoudt was: dat de H.H. Staten in tegenwoordigheydt van sijn Excelentie ende sijn Genade Graaf Wilhelm ghehoort hebbende het rapport van de Heeren ende Predicanten by den Synodum af-ghesonden, namelijk alle Acten en activaten, decreten, bevelen, interlenatoiren aan de Remonstranten ghedaan, oock der Remonstranten Protestatien, exceptien, dilayen; mede hebbende hooren lesen de advijsen van de uytheemsche Theologanten; oock het laatste Synodaal decreet, ende 't laatste antwoord der Remonstranten op 't selvige, hebben gheapprobeert het Synodaal decreet, ende belasten de Remonstranten, dat selvige te ghehoorsamen; daar toe sy ernstelijck noch souden vermaant worden; ende of sy noch niet wilden ghehoorsamen, dat sy haar niet te min souden binnen Dordrecht houden, ende van daar

niet vertrecken sonder schriftelijck Acte van consent te hebben van de H.H. Gecommitteerde; ende dat sy, soo disckmaal sy geciteert souden moghen worden, + sullen verschijnen inden Synodo, ende rondelijck antwoorden: Soo dan noch de Remonstranten voortgaan in hare onghehoorsaamheyt, dat sy niet alleenlijck kerckelijcke censuren souden onderworpen zijn, + maar dat men oock politjceklijck teghen haar handelen soude, als tegen Contra-venteurs vande Hooge Overheyt, ende Conculcateurs van de publijcke autoriteyt. Dat niet te min het Synodus soude moghen voortgaan tegen de Remonstranten te handelen, ende van hare sake oordeelen uyt hare Schriften. Dit is in efecte d'inhoudt: want de copije daar van is ons niet vergunt. 't Selvighe decreet werde oock terstont in 't Latijn ghelesen, om der uytheemsche wille.

Dit gedaan zijnde, seyde de *Praeses Bogermannus*, tot ons: Wy hebben tot noch toe tot de sake ten principale niet kunnen komen; nu hopen wy, dat wy daar toe komen sullen. So sal u

+NOTA: Het arrest wordt gheconfirmeert van de H.H. Staten Generaal

+NOTA: De Remonstranten ontboden zijnde op een vrye Synodus, worden ghedreyght met Politijcke straffen.

dan believeu op de vraghen te antwoorden; ende voor eerst: of ghy die Artijckelen, die ghy in de Haagsche Conferentie verdedight hebt, als noch voor de uwe houdt, ende eerstelijck het eerste Artijckel; ende met eenen liet hy dat Artijckel oplesen. Hy eyschte Antwoordt van een yder, ende dat men so langhsaamljck spreken soude, dat alle woorden mochten geschreven worden. De summa van aller antwoordt was, dat wy van conscientie weggen niet konden afwijcken van onse laatste antwoordt. Poppius antwoorde in forme alsoo: Met behoerlijcke eerbiedinghe tot de Hooghe Overigheydt antwoorde ick, dat ick de Alderheylighste name Godts dickmaal ende ernstelijck aangeropen, ende de gheheele sake neerstelijck in mijn ghemoedt overwoghen hebbende, niet kan van onse laatste antwoort afstaan: daar van wy op huyden den H.H. Gecommitteerde van de Staten Generaal redenen verthoont hebben, op welke mijn conscientie noch rustet: verseeckert zijnde, dat 'tgeene ick doe Gode Almachtigh ende mijn Heere Je-

su Christo behaghen sal.

Also by verscheydene mentie ghemaackt werde van de redenen, die wy de Heeren overgelevert hadden tot bewijs, dat wy van conscientie weggen niet anders doen konden, so hebben de Heeren onse Schrift opentlijk laten voorlesen: maar het Synodus nam daarop geen achtginge: niet merder, alsof het niet ghelesen ware geweest.

De *Praeses* ging voort in sijn voornemen, ende seyde, dewijle ghy weygert te antwoorden, so sa lick nu van uwent wegen antwoorden, ende dat dede hy na sijn welgevallen.

Alhoewel hy uyt dese weygeringe verstonst, dat wy geresolveert waren niet te antwoorden, soo gingh hy niet te min voort, om ons te meerder hatelijck te maken by de Heeren, ende stelde andere vragen voor: de tweede vrage was, of het decreet, dat in onse eerste Artijckel vervatet is, zy het geheele decreet van de verkiesinghe, ende of gheen ander besluyt der verkiesinghe in den Evangelio ghevonden wordt.

Wy antwoorden wederom gelijk

als voren, d'eene met minder, d'ander met meerder woorden. *Poppii* antwoordt was dit, overmits het Synodus gheen acht neemt op mijn conscientie, soo verwachtte ick van haar geen onderwijsinge inde waarheydt; ende daarom achte ick ongeraden te antwoorden.

De *Praeses* antwoorde selfs op dese vraghe, latende verscheyden dingen voorlesen uyt eenige onse Schriften.

De derde vraghe was, of wy bekenden, dat het geloove een conditie ofte qualiteyt was, vereyscht in den genen, die verkoren wordt.

Het antwoord van allen was wederom, gelijk te voren. *Poppius* antwoorde in summa (want dit antwoordt werde niet geschreven) also: Ick hebbe nerghens inde Schrifture ghelesen, dat den Leeraaren, 't zy een alleen, 't zy veel by malkanderen vergadert zijnde, soodanigen autoriteyt ghegeven wort over hare mede-broeders, als 't Synodus haar aan-neemt over ons: wy hebben geseyt, dat wy dit van conscientie weggen niet kunnen doen, ende daar

van hebben wy reden gegeven; daar op moest geantwoort worden: dewijle het niet geschiet, so is het ons beter stille te swijgen, dan met antwoorden de waarheyt ende de goede sake schade te doen. De kercke (alsoo de *Praeses* inde woorden viel, seggende, dat de Kercke die autoriteyt hadde, ende dat men aldus de discipline der Kercke gantschelijck soude wech nemen) heeft de macht niet, om ymanden yet op te legghen dat tegen sijn Conscientie is, maar moet den sodanigen eerst onderwijsen. Ick hebbe mede-lijden met desen Synodo, ende bedroeve my van haren't wegghen, dat sy also met ons handelt. Ick hebbe gheantwoordt, de hooge Overheyd sal daar van oordeelen, de gheheele werelt sal daar van oordeelen, God sal daar van oordeelen.

Hier na vielen vele debatten tusschen ons ende de *Praeses*, die al vry ontroert was, aangaende de vryheyt, die ons in den Synodo behoorde toegelaten te worden; oock of men op onse conscientie in desen meeste achtinge nemen. Wy hielden seer daar op aan, dat wy vryheydt moesten

hebben, om de grouwelijcke leeringen *Piscatoris* ende sommiger andere te wederleggen, welke vryheyt ons door dese maniere van vraghen ontnomen werde. De *Praeses* seyde, hoe kont ghy die leeringhen soo grouwelijck noemen, die ghy nochtans aengeboden hebt te tolereren. Wy antwoorden, dat wy tolerantie hadden aangeboden, den gene, die dese grouwelijcke leeringen verwierpen, ende dat wy met de gene, die dese grouwelijcke leeringen verwierpen, ende dat wy met de gene, die dese grouwelen toestonden, geen ghemeenschap begeeren, ja dat onse ziele inder soodaniger vergaderinghe niet komen soude. De *Praeses* citeerde het decreet van de H.H. Staten van Hollandt aangaande de onderlinge verdraagsaamheydt. Wy antwoorden, dat de H.H. Staten wel souden reden geven van hare decreten.

Als wy souden uytgaan, seyde de *Praeses* van de Politijcke, dat wy ons volghens de last van de H.H. Staten Generaal, binnen de Stadt Dordrecht houden souden.

Den 4^{en} Jan. is ontboden op den Synodum een van de twee, die den 3^{en} absent waren geweest; ende heeft

die selvige hem den anderen in allen geconformeert.

Wy zijn in ettelijcke daghen niet ontboden: het Synodus heeft somtijdts openbare, somtijdts heymelijcke vergaderinghen gehouden. Somtijts, als al andere toeghelaten werden te hooren, werden de ghene, die ons gunstigh waren, uytghesloten.

Den 8^e Jan. hebben wy ghesonden een brief aan de H.H. Staten Generaal, ende een aan sijn Exelentie (die nu al ghedruckt zijn) met het bewijs, dat wy het Synodaal decreet van conscientie weggen niet konden ghehoorsamen.

Den 11^{en} Jan. zyn wy, geciteert zynde, weder gekomen op den Synodum; het decreet van de H.H. Staten Generaal is weder in duytsch voorgelesen, om dat een van de twee, die den 3en Jan. niet tegenwoordigh was, oock soude daar van kennisse hebben. Moghelijck is het in duytsche tale gelesen, om eenige Juffrouwen te dienen, die in den Synodo tegenwoordigh waren.

Daar na dede de *Praeses* een verhaal van 't gene te voren gheschiet

was, tot wat eynde wy gheroepen waren, wat naerstigheydt het Synodus hadde ghedan om ons te beweghen, hoe milderlijck sy ons alles toegelaten ende aangeboden hadden, ende hoe wy ons altoos weygerigh hadden gestelt. Eyndelijck seyde hy, te willen wederom onderstaan, of wy nu noch souden willen antwoorden; ende vraaghden, of wy de verdediginghe van de vijf artijckelen in den Hage gedaan, voor goet kenden.

Wy te vooren wel denckende, dat ons sylcks yet bejegenen soude, hadden een antwoord uyt aller name in gheschifte gestelt: also nu de *Praeses* begonst wieder te vraghen ende antwoord van een yder hoofd voor hoofd te eysschen, soo heeft *Episcopi* behendiglijck het antwoord gelesen (dewijle ons andersins niet toegelaten werde onse schriften te lesen) soo dat qualijck ymand in't eerste mercken konde dat hy las.

De somma van de antwoordt was, dat wy gehoopt hadden, dat het Synodus acht soude ghenomen hebben op onse Conscientien, ende op de redenen, daar op de selve ghe-

fondeert zijn; ende dat sy op die redenen souden gheantwoort hebben, om ons te rechte te brengen, also de Christelijcke Liefde, haar lieden ampt ende oock de natuurlijke billickheyd dat eysschen: maar dat wy merckten, dat tot sulcks gantsch niet ghearbeyt werde, maar dat men al op den voorighen voet tot onse nadeel voortg-ginge, als of wy sonder eenighe reden op onse Conscientien ons beroepen hadden. Dat wy oock geensins den Synodo wetten voorschreven; maar oock allerley wetten niet konden ontfanghen, eysschende sodanighe vryheydt in een vrye Synodo, die den ghedaaghden volghens Godlijcke ende menschelijcke wetten toekomt. Dat wy mede het futselboeck niet sochten, noch ons onser leere niet schaamden, noch behoefden te schamen, alsoo niemant daar uyt yet konde smeden, dat God oneerlijk, de Godsaligheyd schadelijck, ende de gheheele Christelijcke Religie schandelijck zy; hoedanige vele dingen in de leere der Contra-Remonstranten ende des Synodi zijn; van welke men daarom met recht soude mogen

segghen, dat sy het futsel-boeck sochten. Dat het so verre van daar zy, dat wy ons te soeck souden maken, dat wy daaromme aanhouden, datmen ons behoorlijcke vryheydt soude toelaten, om alles te segghen, dat wy souden achten van noden te zijn; dewijle wy bereyd zijn (volgens onse antwoordt van den 29^{en} December) onse gevoelen volkomelijck ende duydelijck te verklaren ende uyt te legghen, mitsgaders 't contrarie gevoelen te wederlegghen; oock daar na op alle vragen, al waren-se duysenden in getale, te antwoorden: dat wy dit dies te ernstigher begeerden, om dat wy niet twijffelden, of in onse verklaringe ende verdediginge, oock wederlegginghe, vele dinghen sullen geseyt worden, daar van inde vragen geen gewach sal gemaackt worden, nochtans van ghewichte zijnde, ende sonder welcke men van de gheheele sake niet te rechte kan oordeelen. Ende indien ons sulcks niet toe-ghelaten werde, dat wy dan van onse voorgaande antwoord niet kunnen afwijcken, maar moeten daar in volherden, op dat wy niet schijnen

aan ons te hebben laten ghebreecken 't gheene tot onse goede sake behoort, ende de volkomen verdediginge van de waarheydt, ende bestrijdinghe van de valsche leere versuymt, ofte niet na eysch van onse ampte ende na de Conscientie betrachtet te hebben.

Dit was in summa onse antwoordt; sonder twijffel sodanigh, daar mede het Synodus haar behoorde te vergenoegen: Wy gaven het de *Praeses* in handen van allen onderteeckenet zijnde: het heeft nochtans by haar niet moghen ghelden. De *Praeses* gingh voort met sijn voorgestelde vraghe, ende eyschte antwoordt: wy weygerden te antwoorden op dien voet, maar verhaalden onse antwoordt van den 29en Decemb. Ende vraagden of sy ons d'inhoudt van dien wilden toelaten; doch ontvinghen weynigh antwoordts. Hier viel lange onderhandelinghe van de vryheyt, die het Synodus ons aanbodt, ende wy eyschten. De *Praeses* gingh hier seer breedt, uytmetende met vele woorden 't gene het Synodus ons wilde toelaten. Wy wesen aan, dat

onse vryheyt onbehoorlijk bepaalt werde, ende vraaghden de *Praeses*, so hy ons soo groote vryheydt, als hy roemde, ons wilde toe-laten; waarom hy dan op sijn vraghen soo aanhield; hy antwoorde, op dat ghy also soud weder-roepen moeten de protestatie, die ghy gheddan hebt tegen het Synodus, daar in ghy verklaart hebt dat ghy het Synodus voor uwe partye houdt, ende datse oversulcx uwe rechter niet kan zijn: ende nu dese wetten van den Synodo ontfangende, soudt ghy-se in der daat voor uwe Rechter bekennen. Daar op van ons werde geseyt, het is ons verboden te seggen, dat het Synodus onse partye is, maar niet te min gevoelen wy also, ende gelijk wy gevoelen, soo spreken wy. Wy seyden mede, dat wy genoeghsaam verstonden, hoedanige vryheyd het zijn soude, daar van men roemde, dewijle wy alrede ghesien hadden, dat men so seer qualijck nam, dat wy in de wederlegginghe van har gevoelen de name van eenighe Leeraars, als *Calvinus*, *Beza*, etc. wilden spelden; benefens, dat altoos hare resolutie ofte decreet in krachte bleef,

daar door onse vryheyd onbehoorlijck bepaalt werde. Eyndelijck seyde de Raatsheer van den Hoonart (die doe voor de eerste reyse compareerde in den Synodo, ende het woord dede, van wegen die van Hollandt, die doe praesideerden) dat men diende een eynde van dese handelinghe te maken: dat men ons vryheyts genoegh geven soude, oock aan tijt niet laten gebreecken, om onse sake ten vollen te disputeeren; wy souden tot het werck komen. Daar op antwoorden wy, dat wy daar mede vergenoeght waren, ende geen dingh liever souden doen: ende over sulcks eyschten wy meermaals, dat men ons de vragen in geschrifte geven soude, belovende, dat wy daar op souden antwoorden; ende de verklaringhe van onse ghevoelen daar by voeghen. De uytheemsche betoonden mede met haar uytsteecken van handen ende ander ghebaar, dat men ons de vraghen behoorde te geven. Maar de *Praeses Bogermannus* dede de woorden van den Raatsheer gheen ghestant (de goede Heer, soo het scheen, wiste de geheymnisse van de Misse

niet) ende gaf ons de vraghen niet; maar begonst voor te wenden, dat wy om de ordre alleenlijk twisteden. Wy seyden, dat wy op de ordre niet en saghen; men soude ons de vraghen geven; wy souden daar op antwoorden ende met eenen onse ghevoelen verklaaren. Doch het was te vergeefs; de *Praeses* sochte dat niet, arbeyden ons quijt te zijn, ende daar toe eenighe verwe te hebben; ofte ten minsten soeckende die autoriteyt over ons te houden, die wy van conscientie wegen den Synodo niet konden inwillighen.

Wy moesten alsoo wech gaan, met last, om 's avondts weder te komen: ende doe, niet tegenstaande, dat meest alle uytheemsche adviseerden, datmen onse praesentatie behoorde te accepteren, werde ons terstont een decreet van de Heeren Ghecommitteerde voorgelesen, luydende ten naasten by (want de cotype werde ons geweyghert) alsoo: Aanghesien de Edele Heeren Ghecommiteerde van de doorluchtige ende Hoogmogende H.H. Staten Generaal sien ende bemercken, dat de ghedaaghde Remon-

stranten oock na dat in dese vergaderinge gelesen ende ghehoort is het decreet van de Doorl. H.H. Staten Generaal, noch voortgaan in de selve hertneckigheyd ende wederhorigheyd; soo hebben de selve H.H. Gecommitteerde goet gevonden haar te houden, ende te blijven by het selve voorghelesen decreet der H.H. Generaal, Mitsgaders by de straffe daarin vervatet: ende willen dat men voortga in't examineren van de publijcke schriften der Remonstranten, om haar gevoelen uyt de selvighe te stellen. Sy ghebieden oock den Remonstranten volgens de autoriteyt, die sy hebben, sonderlinghe dewijle soo dickmaal oock op desen dagh van D. Praeside hen met veel moeyten de wille des Synodi verklaart is, dat sy, by so verre sy yet kunnen by brengen tot naarder verklaringhe ende verdediginghe van haar gevoelen, 't selvighe sullen den Synodo ter handen stellen: so nochtans, dat hen tijdt gegunt wordt tot maandagh toekomende, om dan te moghen verklaren, of sy de decreten des Synodi willen gehoorsamen.

Dit decreet gelesen zijnde, eyschten de Heeren van ons, dat wy het gheschrift souden overleveren, welck wy gereedt hadden. Wy seyden, gheen schrift gereedt te hebben. Sy meenden, dat sulcks van ons geseyd was. Wy antwoorden, dat wy geseyd hadden, dat wy bereydt, ofte wilvaardigh waren om te antwoorden; ende dat wy ook alrede yet geconcipieert hadden, noch niet uytgeschreven.

Dese woorden dan noch worden belast van vele, ende namaals als een leugen ons na-geduyt. Also gingen wy uyt den Synodo.

Des anderen daags den 12en Jan. seyde de *Praeses* in den Synodo, dat wy niet meerder souden ghehoort worden, moghelijk gaarne van ons ontslaghen zijnde; hoewel ons beraad ghegeven was tot maandagh, welcke soude zijn den 14en Jan.

Des selvighen daaghs, namelijk den 12en Jan. ontboden de H.H. Gecommitteerde ons in haar vergaderinghe buyten den Synodum; alwaar de Raatsheer van den Hoonart oock teghenwoordigh was, ende het woordt dede. Hy stelde ons

voor, dat de Heeren niet anders konden verstaan, of onse verschil met de Synodo was alleenlijk over de ordre, of men eerst op de vragen antwoorden soude, ofte eerst onse gevoelens verklaren; vermanende ons, dat wy daar in den Synodo behoorden te ghelieven. Wy antwoorden, dat het ons geensins om de ordre te doen was, hoewel de sake selfs eyschte, dat de verklaringe van onse gevoelens behoorde voor te gaan, eer men tot beantwoordinghe van vraghen komen soude, also in ons verklaringhe vele dinghen, die het Synodus vraghen wilde, souden beantwoordet worden: doch dat wy niet te min sulcks oversiende, daags te vooren hadden meermaals begeert, dat het Synodus ons de vraghen geven soude met belofte dat wy daar op antwoorden, ende onse antwoordt te gelijk met de verklaringhe van onse gevoelens overgeven souden: maar dat onse verschil met den Synodo was aangaande de behoorlijke vryheydt, dat ons toequam; ende namelijk dat wy niet konden toestaan, dat het Synodus by forme van examen ons onse ghe-

voelen wilde doen verklaren, ende dat sy de verdediginge van onse ende de wederlegginge van het contrarie ghevoelen niet verder inwillighden dan voor so vele sy 't selvige goed ende stichtelijck soudent achten: het welcke alles onbillijck was. Also de Heeren dan noch meenden, dat ons genoeghsame vryheydt aangeboden wierde, beriepen wy ons op onse antwoordt van den 29en Decemb. Biddende hare Ed. te gelieven ons aan te wijsen, wat hare Ed. Meenden daar aan te gebreecken, ende wy betuygden met eenen, dat 't selvige ons ingewillight zijnde, wy bereyd waren terstont voort te gaan. Het antwoordt werde gelesen, doch niet aangewesen, datter yet aan ontbrack: Men wierp het weder op wat anders. Na vele debatten belasteden de Heeren ons 't gene wy op haar voorstel antwoorden schriftelijck te stellen: wy hebben het ghedaan met dese woorden.

Welgeborene, Edele, Mogende Heeren, wy voegen by onse voorgaande antwoorden en praesentatien, gedaan ende schriftelijck overgelevert den 29^{en} De-

cemb. laatst-leden ende den 11^{en} Janu. dat wy bereydt zijn, op de Interrogatoria, die van R.D. praeside voorgesteld zijn, ende noch voorts sullen mogen over yder van de vijf artijculen voorgesteld worden, duydelyck ende volkomelijck in geschrifte te antwoorden, ende ons antwoorden te ghelijck met onse explicatie over ydre artikel, so die by ons alrede voorghestelt ende overghelevert zijn, binnen behoorlijcke tijdt den Synodo ter handt te stellen. 12^{en} Jan. 1619.

Was ondertekent van ons allen. De Heeren dit schriftelijck antwoord van ons ontfanghen hebbende, hebben langhe daar over beraatslaaght; ende ons wederom binnen roepende, ons dit volghende Schrift voortghestelt om te onderteecken;

Welgheborene, Edele, Moghende Heeren, wy ondergeschreven verklaren, dat wy bereydt zijn, op de Interrogatorien, die ons van R.D. Praeside Synodi voorgesteld zijn, ende noch sullen mogen voorghestelt worden uyt de vijf bekende artijculen, ende de swarigheden daar uyt resulterende, duydelyck ende volkomelijck in schrifte ofte by monde, na ghelegentheydt der saken te sullen antwoorden,

ende onse antwoorde te ghelijck met onse explicatie ende gevoelen binnen behoorlijcke tijdt den Synodo ter handen te stellen. Actum onder onse signature den 12^{en} Jan. 1619.

Wy merckende, dat hier uytghelaten was 't gene wy gemeldet hadden van onse voorgaande antwoorden, ende dat wy also van de nodige conditien, daarin vervatet, souden versteecken zijn; insgelijcks dat wy in dese acte gherestringeert worden aan 't voorstellen van onse gevoelen; hebben wy weynighe woorden den Heeren in geschrifte overgegeven, aanbiedende, dat wy, die selvighe mede uytghedruckt zijnde, de acte souden onderteekenen. De woorden waren dese: *Op dat blijcke, dat wy niet twisten om de ordre, soo onderteekenen wy de voorschreven acte, mits dat ons de andere conditien, in onse schriftelijcke antwoord, den 29en Decemb. Overgegeven, ytgedruckt, niet geweygert worden.* De Heeren hebben ons hier op aangheseyt, dat wy haar geen contentement gaven; souden daaromme henen gaan, ende sien, hoe wy het teghen naastkomende maandagh maken souden.

Wy seyden, te wenschen, dat de Heeren hadden aan onse praesentation contentement genomen, ende gingen also henen.

Als wy nu des maandaghs, zijdne de 14en Jan. in den Synodo quamen, vraaghde ons de *Praeses* uyt last, soo hy seyde, van de Heeren Gecommitterde, of wy wilden simpelijck ende sonder conditie ghehoorsamen de decreten van de Heeren Staten Generaal, van hare Gecommitteerde ende van den Synodo.

(uyt welcke woorden een yder afnemen kan, hoedanighe vryheydt sy voor ghehadt hebben ons te geven, waar op sy met hare schoone woorden uytgheweest hebben, ende hoe groote reden wy gehad hebben, om ons daar door niet te laten misleyden.)

Wy hadden by geschrifte gestelt de verklaringe van onse 1ste Artijckel, langh zijnde ontrent 16 vellen papier, ofte 32 bladen: Hier voor hadden wy gevoeght een voorreden, die op dese ghemelte vraghe ten antwoordt diende: derhalven versochten wy, dat wy dese voorreden mochten lesen. 't Were ons niet toegela-

ten; also 't gemeene Land daar aan ghelegen was, so de Heeren seyden, dat wy yder hooft voor hooft souden by monde antwoorden. De *Praeses* dan noch eyschte het geheele Schrift van ons; ende werde hem ghegeven. Men liet ons buyten staan, ende in onse afwesen werde de Voor-reden ghelesen. Onse antwoordt, daarin vervatet, was in somma, dat wy niet konden de Synodale decreten ghehoorsamen, dewijle de selvighe zijn teghen natuurlijke billickheydt, ende ghebieden ons soodanige saken, die strijden met de wille Godts; andersins bereyt zijnde, om na te komen alsulcke resolutien des Synodi, die wy in onse gemoet oordeelen sullen met goede reden ende met Godts woordt over een te dragen. Dese ende eenighe andere woorden heeft de *Praeses* ons uyt onse Schrift namaals voorgelesen, afvraghende ons hooft voor hooft, of wy daar noch by bleven. Wy hebben alle gheantwoordt ja. Doe sprack ons de *Praeses* aan seer ghestoort zijnde, op dese wijze; Ghy meldet in uwe Schrift van de advysen der uytheemsche, dat, name-

lijck, sy uwe praesentatie, ghedaan laatst-leden Vrydagh, goet ghekent hebben. Nu sa lick u aansegghen, wat sy teghenwoordelijck van uwe hertneckigheyd oordeelen. Ghy hebt het Synodus bedroghen, door dien ghy scheent laast-maal van uwe vereyschte conditien af te wijcken, ende daar door is gheschiet, dat de uytheemsche Theologi oock begonnen beter gevoelen van u te hebben: maar nu verstaan hebbende van de Heeren Ghecommitteerde, dat ghy u noch houdet aan u voorige eysch, soo oordeelen sy, dat ghy met den Synodo den spot houdet, ende onwaardigh zijt, dat ghy langer in desesn Synodo verschijnen soudt, of dat het Synodus meerder met u handelen soude. Ick sal u oock niet verberghen, dat sommige van hen-lieden een Historie gestelt hebben van alle uwe doen, van den aanvang aan uwer verschijninghe inden Synodo tot nu toe. Het fundament ende wortel van alle uwe handelinghen is uwe Schrift van de conditien, die ghy tot een Synodus nodigh achtet; daar in ghy als een voornaamste conditie ghe-

stelt hebt, dat de partye niet kan richter zijn, ende hebt verklaart, dat ghy dit Synodus voor uwe partye houdet. Of ghy ghehoopt hebt, dat ghy also van den Synodo soudet ontslagen worden, geve ick u te bedencken. Ghy hebt daar na noch mede geprotesteert tegen desen Synodum; meenende, alsoo te sullen moghen wegh gaan. Als men ter sake komen soude, soo hebt ghy eenige articulen overgegeven, maar niet volghens de wetten, die u voorgheschreven waren.

Of ghy niet ghehoopt hebt, door dat middel van den Synodo ontslaghen te worden, late ick uwe conscientien oordeelen. Voorts, als men u vraghen voorstelde, om daar op te antwoorden, hebt ghy u beholpen met de citatie-brieven, ende ge-eyscht een onbepaalde vryheydt: voorghevende, dat die in de gemelte brieven u werde inghewillight. Wy hebben geantwoordt, dat ghy alsulcke vryheydt niet behoort te eysschen, ende dat het Synodus oock de selvighe u niet konde gheven. Wy hebben u dickmaal verklaart, dat men u alle

vryheydt toelaten soude, die den gedaagden kan ghegheven worden; ⁺ maar dat het Synodus altoos haar seggen daar over behouden soude, indien ghy die vryheydt quaamt te misbruycken. Ghy zijt niet te min by u voor-nemen ghebleve, ende begeert een onbepaalde vryheydt. Eyndelijck gheperst zijnde, hebt ghy u ghelaten, als of ghy van uwe voorighe eysch af stondet, ende alleenlijck in de ordre swarigheyd maacket. Hier uyt hebben de Heeren Ghecommitteerde ende de uytheemsche Theologi begonnen te hopen, dat ghy soudet tot ghehoorsaamheydt gebracht werden; daar toe de Heeren Gecommitteerde groote neerstigheyd by u aangewendet hebben: ende hoe ghy u tegehen haar gedraghen hebt, hebben hare Eden. Den Synodo verhaalt. Ghy hebt de decreten des Synodi niet willen ghehoorsamen, ten ware dat uwe ge-eyschte conditien u ingewillight werden. 't Selvighe doet ghy nu oock. Het Synodus heeft op 't aldersachtste, op't alderlangmoedighste oprechtelijck ende eenvoudighlijck met u gehandelt: ghy hebt

⁺NOTA: Dat dit onwaarachtigh was, blijkt uyt het voorghaande.

daar tegen ghestelt, niet anders dan listigheden, bedriegheryen, leughenen. Ghy seght in u schrift, dat ghy op de selve voet voortgaan wilt, op welcke ghy begonnen hebt. Ghy hebt begonnen met leughen, ghy eyndight oock met leugen. Een van u heeft begonnen met leughen, als hy de oratie overgheven soude: Nu hebt ghy een Vrydagh oock met leugen ghe-eyndight, seggende dat ghy gheen schrift gereet haddet, het welcke ghy nochtans geseyt haddet. God die een behoeder is van sijn Kercke, weet de erchlistigheden, daar mede ghy het Synodus hebt willen bedrieghen: hy weet oock de oprechtigheyt des herten van desen Synodo. Uwe handelinghen zijn vol van bedriegheryen, listigheden, bespottighen. Op dat dan nu het Synodus moge in ruste ende stilheydt, volghens de sin ende wille van den Heeren Staten Generaal, voortgaan tot ondersoekinghe van uwe leere: het welcke ghy tot noch toe verhindert hebt, so wort ghy ontslaghen. Als het Synodus u sal willen ontbieden, so sult ghij komen. Hier by heeft het Syno-

dus ghewilt, dat ick dit noch doen soude, dewijle uwe hertneckigheydt groot ende veelvoudigh is, dat het Synodus de selvighe de geheele werelt sal bekent maken, ende betoonen, dat het haar niet ontbreekt aan Gheestelijcke wapenen, om u te bedwinghen. Ick ontslae u, gaat uyt. Dit afscheyt heeft ons de *Praeses* gegeven met toornighen ghemoedt ende hevige woorden. Hier op werde uyt onse name gheantwoort, wy sullen met onsen Salighmaker Christo Jesu stil swijghen, ende Godt sal oordeelen, wat bedriegheryen ende leughenen wy ghebruyckt hebben. De *Praeses* viel terstont in de woorden, ende seynde, ghy hebt genoegh ghesproken. In 't opstaan, seyde een van de onse, ick beroepe my op den Richterstoel Christi, alwaar oock geoordeelt sullen worden, die alhier sitten als Richters. Een seyde oock; gaat uyt de vergaderinghe der boosdoenders.

Als wy uytginghen, belastede ons de *Praeses* van de Politijcke, dat wy uyt de Stadt Dordrecht niet soudent vertrecken. Alsoo zijn wy, na

dat wy vele smaatheden ende onbillijckheden uytghestaan hadden, onchristelijck uyt den Synodo uytgheworpen.

Den 15en Januar. Is de tafel daar aan wy geseten haden, met de bancken en stoelen wech genomen. Ende zijn voorts eenighe vande Heeren ende eenighe uyt den Synodo Ghecommitteerde om te gaan na den Haghe, ende te rapporteeren aan hare Hog: Mog: 't gheene geschiet was.

Wy hebben aan de Heeren Ghecommitteerde by monde ende by gheschrifte versocht, dat ons soude toegelaten worden, dat wy mochten eenighe van de onse oock senden nae Den Haghe, om te mogen ons by onse hooghe Overigheydt defenderen. Doch werde ons versoeck niet afgeslaghen, oock niet inghewillight. Maar men hield ons in't vertreck.

Den 20en Jan. quamen de gedeputeerde wederom uyt den Hage.

Den 21en Jan. werden wy gheciteert, om tegens 4 uren na de middagh te compareeren in de kamer van de H.H. Ghecommitteerde: Wy

gaande na de Heeren, hebben onder wege in den Synodo laten ingheven seecker gheschrift, (welck nu al in druck is uytghegeven in duytsche tale) daar in wy de onbillicke proceduren des Synodi teghen ons ghehouden, hebben aanghewesen, ende specialijck wederleyt het onchristelijcke afscheyt des Synodi, wederleggende de valsche beschuldigingen, die de *Praeses* teghen ons uytgeworpen hadde, ende sonderlinghe, dat hy gheseyt hadde, dat wy met leughen aanghevangen ende met leugen ghe-eyndight hadden. Doch dit schrift wert in den Synodo niet opentlijck voorgelesen.

Als wy by de Heeren quamen, werde ons voorghelesen van de Secretaris een decreet ofte resolutie van de H.H. Staten Generaal, welke de ghedeputeerde mede ghebracht hadde uyt den Haghe: Daarin met vele woorden in't langhe verhaalt werden alle de beschuldigingen die de gedeputeerde tegen ons hadden ghedaan. Eyndelijck werde geconcludeert, dat hare Hog: Mog: probeerden ende ratificeer-

den alles, wat het Synodus teghen ons hadde gedaan; ende belasteden ons, dat wy ons uyt den Synodo soudē houden; ende dat het Synodus soude van onse gevoelen uyt onse Schriften oordeelen; en dat wy binnen de Stadt Dordrecht soudē blijven.

Was ghedateert den 18^{en} Jan.

Wy versochten ernstelijck, om copie te hebben van dese resolutie der H.H. Staten maar werde ons gheweygert.

Wy versochten oock, dat de Heeren ons soudē inwillighen, 't gene te voren versocht ende noch niet afgeslaghen was, namelijk, dat wy eenige soudē moghen senden na den Haghe, om by monde onse souverayne Overigheydt te onderrichten van de gelegentheydt onser saken. Doch het werde ons afgeslagen, ende gheseyt, dat wy de resolutie van hare Hog: Mog: nu wisten, ende moesten ons daar na reguleren. Derhalven wy de aanvolgende dagen, door brieven hare Hog: Mog: ende sijn Excelentie van alles bericht hebben gedaan.

Den 23en Jan. hebben de Heeren ons weder by haar ontboden, ende ons aangheseyt, dat al-hoe-wel wy van den Synodo ontslaghen waren, ende het Synodus uyt onse Schriften van onse gevoelen souden oordeelen, dat sy nochtans dat over haar nemen souden, op dat ons de mate vol soude gemeten worden, ende ons vergunnen 14 daghen, om alles in geschrifte over te leveren, indien wy noch yets meerder, als in onse boecken vervatet was, hadden te seggen, aangaande de vijf Articulen.

Wy danckten de Heeren, dat sy ons noch toelieten 't ghene ons inden Synodo gheweygert was, doch dat de tijdt ons te kort was, om te stellen 't ghene wy noch tot explicatie ende defensie van onse sententie te seggen hadden: mar dat wy souden doen binnen die tijdt, so veel wy konden, ende betoonen, dat het aan onse neerstigheyt niet ontbroocken hadde.

Als de 14 daghen omme waren, leverden wy den Heeren over een Schrift langh 204 bladeren, vervatende een voor-reden, de defensie van onse eerste Artijckel, ende de explica-

tie van het tweede Artijckel. In de voor-reden klaaghden wy over onbillijcke uytwerpinghe uyt den Synodo, ende wesen aan, hoe dat wy niet te min gewilligh waren ten bevele van de Heeren onse ghevoelen rondelijck te openbaren, op dat niemandt ons hadde te beschuldighen, dat wy ons te soeck gemaackt hadden. De Heeren dit schrift ontfanghen, de voor-reden ghelesen, ende 't geheele schrift door-ghebladert hebbende, seyden ons aan, dat hen mishaaghde, dat wy in de voor-reden het Synodus taxeerden, dat het schrift al te langh was, dat wy niet hadden overghegeven aangaande alle Articulen: Doch dat sy ons noch acht daghen vergunnen souden om het resteerende daar by te voeghen. Wy gaven reden van onse doen, ende seyden meerder tijdt van noden te hebben. Als de acht dagen ghe-exspireert waren, leverden wy over een schrift, langh ontrent, soo ick wel onthouden hebbe, 60 bladeren, vervatende een voor-reden, ende de defensie van het tweede Artijckel. De Heeren hielden haar qua-

lijck; doch vergunden ons noch wederom 12 dagen ofte daarentrent, om 't gene resteerde ghereedt te maken; wy seyden onmoghelijck te zijn in die tijdt dat werck te voltrecken.

De Heeren belasteden ons daar toe te arbeyden, voorts ons aansegghende dat wy niet een dagh langer ofte meerder tijd te verwachten hadden.

In dese tijt maackten wy gereet de verklaringhe van het derde, vierde ende vijfde artijckel, op dat, of ons moghelijck geen meerder tijt vergunt werde, onse gevoelen over alle de articuleren naarder hun-lieden soude bekent worden. De Heeren ontvinghen het met misnoegen, ons aanseggende, dat sy bleven by haar voorige resolutie, namelijk, geen meerder schriften van ons te willen ontfanghen. Wy antwoordden, dat wy ghewenscht hadden, te mogen tijt hebben, om het werck te voltrecken, doch dat wy soudent patientie nemen. Weynighe daghen daarna werden wy wederom ontboden, ende van de Heeren ghevraaght of wy noch met het werck besigh waren; wy antwoordden, dat

wy moede zijnde van den arbeydt, een weynigh aamtochts hadden geschept. Sy vraaghden voorts, hoe veel tijts wy van noden souden hebben, om het werck te volmaken: wy eyschten drie weecken. Het mishaghde haar; ende gaven ons tot afscheydt, dat wy ons souden beneerstighen, om binnen 10 daghen het werck te eyndighen; ende indien wy dat deden, dat de Heeren dan haar beraatslagen souden, of sy noch ons Schriften souden ontfanghen.

Wy seyden, sulcks ons onmoghelijck te zijn, also over het vierde ende vijfde artijckel veel te segghen viel; doch dat wy souden doen wat wy konden.

Als de 10 daghen omme waren, lieten wy den Heeren aan-seggen, dat wy noch 8 daghen van noden hadden: Ende also daar niet tegen geseyt werde, gingen wy voorts, ende na de acht daghen leverden wy haar over een schrift, langh 260 bladeren, vervatende de defensie over het vierde ende vijfde artijckel, (want over het derde valt eyghentlijck geen questie.) De Heeren het Schrift door-ghebla-

dert hebbende, namen het onwaardelijck dat wy soo langhe Schriften overleverden, ende seyden, dat sy soudē overlegghen wat sy dar mede te doen hadden: ende daar na lieten ons door haar Secretaris aansegghen, dat sy het Schrift houden soudē. So hadden wy onse arbeyd ge-eyndicht: maar soo dickmaal wy onse Schriften, daar in wy nacht ende dagh besigh waren, overleverden, hoorden wy quade woorden, tot belooninghe van onsen suuren arbeydt. Men beschuldigde ons overde lanckheyt, ende men luysterde niet na de redenen van nootwendigheyt, die wy voorstelden: men beschuldighde ons, dat wy het Synodus in't vertreck hielden tot groote onkosten van 't Landt. Wy seyden, dat het Synodus na onse Schriften niet en wachteden, dewijle se uyt onse gedruckte boecken wilden oordeelen; dat wy oock onse Schriften niet stelden om des Synodi wille, welck ons als rabauwen ende fielten uytgheworpen hadde, maar alleenlijck om der Heeren wille, op dat hare Eden, die de sententie des Sy-

nodi souden moeten executeren, kennisse van saken mochten hebben, ende oock op dat de gheheele werelt namaals van onse saken mochten oordeelen. Wy wesen oock aan, datmen ons de onkosten niet konde te laste leggen, dewijle wy meermaals aangeboden hadden, buyten kosten van't Landt alles te willen doen, indien men ons tot onse Ghemeynten wilde laten wederkeeren. Veele meer andere discourssen vielen somtijts voor ter weder zijden.

Dewijle wy met het stellen van onse Schriften besigh waren, ondersochte het Synodus onse ghevoeln uyt onse boecken; ende werden in den Synodo oratien gedaan teghen ons van de inlandtsche Professoren, ende van de uytheemsche Theologanten; die meest alle seer partijdiglijck ende hevighlijck waren inghestelt, ende so veel de materie aangaat, niet veel om 't lijf hadden. Dese oratien, tegen ons gestelt zijnde, werden openbaarlijck gedaan ten aanhooren van een yeder; maar als sy yet lasen uyt onse boecken, daar uyt onse gevoelen konde verstaan worden, dat geschie-

de met besloten deuren. Dewijle dese oratien teghen de vijf articulen oock eenige teghen D. Vorstium ghedaan werden, heeft het Synodus oock hare Canones ghesemedet door hare gedeputeerde; daar in sy oock daar na voortgegaan zijn.

Met dese handelinghen zijn drie maanden, Februarius; Martius; Aprilis; doorgebracht.

Als onse Schriften ghe-eyndighet waren hebben wy met requeste versocht dat wysouden moghen te huys gaan, op dat wy onse werck voltrocken hebbende niet soudent tot onkosten van 't Landt ledigh gaan: doch werde ons uyt name van de H.H. Staten Generaal aangeseyt, dat wy ons binnen de Stadt Dordrecht noch soudent houden.

Den 6en Mey, Zijn de Synodalen, na dat sy in hare ordinare plaatse by malkanderen vergadert waren (daar oock sijn Genade Graaf Ernst tegenwoordigh was) met een groote pompe, twee Koetsen met Juffrouwen voor henen rijdende, gegaan na de groote Kerck binnen Dordrecht; voor eerst de Heeren

Gecommitteerde van de Staten Generaal, daar na de kerckelijcke persoonen, eyndelijck de Magistraat van Dordrecht. In het Choor haar ter neder ghestelt hebbende, heeft de *Praeses*, na dat op 't Orgel ghespeelt was, een langh gebedt ghedaan in't Latijn, ende daar na hebben die *Scribae* ofte Notarissen des Synodi de *Canones* ende oock de sententie over de Remonstranten voorghelesen: welcke nu te samen gedruckt zijn: De Remonstranten waren niet ontboden, om dit aan te hooren.

Des selven daaghs ontrent de middagh, hebben de Heeren Gecommitteerde ons laten aansegghen, dat wy tegens vier uren na de middagh souden schicken by malkanderen te zijn, of de Heeren gelieven soude ons te ontbieden. Ontrent ses uren werden wy ontboden. Als wy binnen quamen, werde ons aangheseyt, dat de publicatie van het oordeel des Synodi aangaande de verschillen in de leere nu gedaan was; ende dat de H.H. Staten Generaal hare Ghecommitteerde belastet hadden, ons daar van de insinuatie te doen; welcke

last ons voorgelesen werde. Doen las de Secretaris ons voor de Synodale sententie tegen ons; ghelijck die nu gedruckt is. Daar na werde ons voorgelesen, dat de H.H. Staten Generaal ons geboden, ons noch te houden binnen de Stad Dordrecht tot naerder dispositie.

Alsoo de sententie vol onbillijckheydts was, werde uyt onse name, als wy de Lecture ghehoort hadden, geantwoordt; Mijne Heeren, wy dancken Godt ende onsen Heere Jesu Christo, dat wy waardigh geachtet zijn, dese smaatheydt te lijden om sijnes naems wille; ende wy weten van wien ende waarom ons dit aangedaan wordt; namelijk, van sulcken richter, die onse formele partije is; ende daarom, om dat wy de waarhey, die na Godsaligheydt is, voorgestaan hebben. Wy hebben ter goeder conscientie gehandelt ende gewandelt. Wy hebben het licht op den kandelaar ghestelt. Wy hebben ghedaan 't ghene in ons is. De Heeren ende het Synodus hebben oock toe te sien, wat sy te doen hebbe. Sy sullen selfs in persoone verschijnen voor

de richterstool Christi, ende reeckenschap geven; ende wy wenschen, dat de Heeren sodanighen Richter ten Jonghsten daghe niet hebben, als het Synodus ons is gheweest. Soo veel het arrest aangaat, wy sullen met onse conscientien te rade gaan, of wy ons daar aan sullen houden. Een van ons seyde oock, wy sullen den Keyser geven, dat des Keysers is, ende Gode dat Gods is; doch om sulcke iniquiteyt, ende onbillickheyt, die ons van den Synodo gheschiet, soude Gods toorn wel mogen komen over onse Vaderlandt. Een van de Heeren seyde, wy doen u insinuatie. Ende vielen voorts eenighe redenen ter weder-zijden.

Wy versochten copije van de sententie. Men gaf ons eyndelijck tot antwoordt, het wort u niet gheweygert. Wy seyden, het is niet genoegh, dat het niet gheweygert wordt; het moeste ons toegeseyt worden, op dat wy het mochten eysschen. Indien wy geen copije ontfangende, komen teghen de sententie te mishandelen, so hebben de Heeren het niet ongehoorsaamheyt, maar verghetent-

heyte toe te reekenen.

Den 7en Mey, hebben wy eenige van de onse wederom gesonden inde vergaderinghe van de Heeren, om aan te houden, dat wy copije van de sententie mochten hebben: dese hebben haar versoeck den Heeren met dese woorden voorgestelt; Ed. Mog: Heeren, wy hebben gisteren hooren voorlesen de sententie, door welcke wy van menschen uytgestooten zijn uyt de diensten, daar in ons de Heere Jesus gestelt heeft; ende in welcke wy ons soo ghequeten hebben, dat wy neffens anderen bereydt zijn, ten jonghsten daghe reeckenschap te geven van onsen arbeydt. Van dese sententie hebben wy copije versocht: uwe Ed. Mogende hebben ons die niet gheheelijck afgheslaghen, oock niet toegeseyt, dewijl nochtans redelijck ende billijck is, dat ons die ghegeven werde, op dat wy mogen weten, hoe ende waarin wy de Heeren sullen gehoorsamen, ende dat also, dat wy de weynighe jaren, die wy noch over hebben, moghen so bestedighen, dat wy ons tegen den Almachtigen God niet besondigen; mede, dewijle

vele duysenden inden Lande over dese sententie sullen suchten, ende weten willen hoedanigh deselve zy, op dat wy haar van allen seeckerlijck na waarheydt moghen informeeren: soo is't dat wy uyt name der Broederen versoecken, dat uwe Edele Mogende gelieve ons nu de copije van de sententie te geven. Dit is onse versoeck.

Werde hier op geantwoordt, angaande u versoeck gisteren ende op huyden gedaan, sullen de Heeren ter geleghener tijt ordre stellen; ende de Heeren verhopē, dat ghy voortaan wat minlijcker sult zijn, als uwe woorden gisteren ende op huyden geweest zijn. Wy antwoorden, de billijckheyte ende noodsakelijckheyte vereysschen, dat ons de copije nu gegeven werde; ende als wy de copije niet en hebben, konden wy door verghetentheyte ons lichtelijck daar teghen komen te ontgaan. Onse woorden gisteren ende op huyden zijn niet onminlijck gheweest, maar hebben volghens 't ghetuyghenisse onser conscientie ghesproocken. En hier vielen vele discoursen. De

Heeren stelden de conscientie des Synodi tegen d'onse, ende verschoonden het Synodus, seggende oock, dat wy van de Kercke in den dienst ghestelt zijnde, nu weder dar van waren afgestelt, ende dat wy de Overigheden moesten gehoorsamen. Wy antwoorden, dat wy saghen op onse conscientie, ende soo vele het Synodus aangaat, wenschten, dat sy mochten genade ende tijdt hebben, om berouw ende leetwesen te betoonen van haar doen, op dat de toorn Godts over onse Vaderlandt niet en kome. Dat het Synodus noch waarheydt ghesocht noch liefde getoont hadde. Dat mede het Synodus noyt met ons in handelinghe hadde willen komen, ende ons ten minsten niet gesocht te onderwijzen; maar geheerscht over onse conscientien. Dat wy voor vast hielden, dat de Heere Jesus door sijn Ghemeynte ons in den dienst hadde gestelt, ende dat wy ons daar in wel ghequeten hadden; ende dat over sulcks het Synodus noch recht noch macht hadde, om ons af te setten; te meerder, dewijle sy dit dede, sonder onse Ghemeynte daar in te kennen.

Wy zijn bereyd om de Overigheyt te gehoorsamen, ende willen ons vernederen tot de voetsolen toe, voor soo verre het niet sal zijn tegen onse conscientien. De Heerenwillen haar versekert houden, dat wy 't gene wy doen souden moghen teghen de Hog. Overheydt, alleenlijck uyt pure en loutere conscientie doen sullen.

De discourssen ge-eyndicht zijnde, hielden wij wederom aan, om de copije van de sententie te hebben. Doch werde ons geen ander antwoord gegeven, als 't gene boven verhaalt is.

Den 9en Mey; hebben de uytheemsche Theologanten haar afscheydt van den Synodo ghenomen, yder sekere propositie doende; daar in sommige bitterlijck teghen ons uytvoeren. Dit gheschiede voor de middagh.

Des namiddaghs worde een groote kostelijcke maaltijd gehouden in de Doelen, daar al de Synodalen mede waren; in getale te samen met malkanderen, soo wy verstaan hebben wel 140 personen. Het banquet was seer kostelijck. Daar waren verscheyden speel-lieden, ende eenighe

vrouwen songhen daar onder achter een schuttingh sittende.

Het was Hemelvaarts-dagh, als dit geschiede. Hoe betamelijck het zy geweest, alsulcke vreughde te oeffenen in die tijd, ende alsulck werck gedaan zijnde, mogen verstandige oordeelen. Doch men heeft de eere moeten bewaren in de dimissie van de Uytheemsche; dien het oock niet gefeylt heeft aan medaillen ende andere vereeringhen.

Den 23en Mey, zijn tot Dordrecht ghekomen drie Commissarissen van hare Hog: Mog: om met de andere Heeren ghedelegeerde te besoigneren over onse sake.

Den 24en ontrent de middagh is ons aangeseyt, dat wy na de middag ons by malkanderen souden houden, om te compareren, indien de Heeren ons ontboden. Ontrent vijf uren werden wy ontboden; ende gekomen zijnde yder hoeft voor hoeft alleen binnen geroepen. De summa van haar voorstel was, dat sy in laste hadden van de H.H. Staten Generaal, te vragen ons, of wy ons voortaan in het Predick-ampt, ofte in dienst wil-

den houden, dan of wy wilden buyten diensten als private personen ende gemeene Borgers inden Lande wonen, ende ons stille houden, ons onthoudende van Leeren, Prediken, Vermanen, Doopen, Voor-lesen, in publijcke ende heymelijcke vergaderingen, mede van schriften. By so verre men dit laatste wilden doen, seyden sy, dat men over onse tractement disponeren souden. Sy hielden met ons verscheyden discoursen, doch met d'eene minder, met d'ander meerder.

Onse antwoord op de vraghe moesten wy den Secretaris dicteren, ofte selve schrijven. Aller antwoorden quamen in substantie over een, namelijk dat wy van conscientie weggen sulcks niet konden beloven; uytgenomen dat eene tot antwoord gaf, dat hy het commandement van de Heeren soude gehoorsamen.

Den 25en Mey, compareerden wy wederom, ontboden zijnde, ende werden doe wederom yder hoofd voor hoofd alleene gevraght, of wy noch by onse ghegevene antwoordt persisteerden: ende werden wederom vele discoursen gehouden, ende sodani-

ghe, dat van sommige uyt den onsen rondelijck werde gheseyt, dat wy ons achteden gehouden te zijn, niet tegenstaande Placcaten van de Hooge Overheden het volck te leeren, doch buyten de publijcke tempelen. Men beweest dit uyt den 28en artijckel van de Nederlandsche confessie. Men wees oock aan, dat hare Hog: Mog: inden jare 1579. In de vredehandel tot Ceulen uytdruckelijck gedreven hadden, dat de onderdanen van verschillende religie zijnde, sonder exercitie hare conscientien niet konden voldoen. Meer andere saken werden daar voortgebracht.

't Antwoordt was op de vraghe, dat wy persisterden by 't ghegeven antwoordt.

Na de Middagh moesten wy weder komen, ende doe werden yder besonder voorgesteld seeckere interrogatoria aangaande de vergaderinghe, die in Martio tot Rotterdam ghehouden was, ende eenighe andere saken.

Onse antwoorden quamen in substantie over een, gelijk wy namaals van malkanderen verstaan hebben.

Den 30en Jun: na de middagh is by ons in onse Logijs ghekomen een Deurwaarder van de Magistraat van Dordrecht aan ons gesonden; die ons aanseydde, datter een brief van de H.H. Staten Generaal gekomen was aan de Magistraat van Dordrecht, daar in gemeldt werde, dat men ons alle te samen soude doen insinueeren, dat wy des dinghsdaeghs, zijnde de 2en Julij sonder exceptie ons souden laten vinden in den Hage, om 's woensdaegs te compareren, ende te antwoorden, op 't ghene ons soude ghevraecht worden. Dese insinuatie dede hy ons allen ende yder in 't bysonder, volgens de last, die hy ontfanghen hadde. Wy eyschen copie van de insinuatie; hy seyde ons toe, dat hyse ons bestellen soude.

Den 2en Jul. Gekomen zijnde in den Hage, hebben wy het den Griffier laten aansegghen, dat wy alle daar waren.

Den 3en lieten wy 't selvighe den Praesident aansegghen, ende versoecken, dat hare Ho: Mo: gelieven soude ordre te stellen over onse logementen, met eenen bekent makende de

plaatse, daar wy waren ingegaan, ende ons voort 't eerste houden souden, of hare Hog: Mog: ghelievede ons te ontbieden. De Praesident antwoorde, dat hy het den H.H. Staten Generaal soude aansegghen, de welcke, so sijne E> seyde van meeninge waren, ons te dien selven daghe voor de middagh voor haar te ontbieden.

Ontrent elf uren voor de middagh zijn wy ontboden door een Kamerbewaerder, ende ghekomen zijnde gheleyt in een vertreck-kamer; daar een weynigh tijts gheweest zijnde, werden wy ingeroepen alle met malkanderen, ende door de kamer, daar de H.H. Staten Generaal vergadert waren, geleydt in een galerije. Kortelijck daar na werden wy yder in't bysonder binnen gheroepen na malkanderen.

In de vergaderinghe waren alleenlijck de H.H. Staten Generaal, zijn Exelentie noch Graaf Wilhelmus zijn daar noyt tegenwoordigh geweest, als men met ons gebesoigneert heeft.

Als *Poppius* binnen stondt, seyde hem de Praesident: De H.H. Sta-

ten Generaal achten niet noodig, dat sy u sullen verhalen in't langhe, at het Synodus ghehouden is, ende hoedanige hare resolutien ende sententien zijn: Want sy meenen, dat ghy het selve wel weet: maar dat willen sy u aansegghen, dat sy alle't selvige, by den Synodum ghedaan, voor goet kennen, approberen ende ratificeeren; ende hebben nu hare Hog: Mog: seeckere acte gheconcipteert, diemen u voor lesen sal, op dat ghyse dan onderteeckent. Doen werde de acte voorgelesen, de welke van woorde te woorde verhaalt wordt in ons ghedruckte sententie; ende daarom niet nodig is hier te melden.

De acte eens gelesen zijnde, werde aangeboden, dat hy die mochte inde handt nemen, ende noch eens lesen.

Poppius antwoorde: het is niet noodigh de acte weder te lesen; want ick hebbe de inhoud wel verstaan; sal derhalve op de acte selve antwoorden.

Hoogh Mogende Heeren, ick hebbe geleert uyt Godes woordt, dat ick mijn Hoghe ende lage Overigheden moet gehoorsaamen, ende daar toe

hebbe ick my beneerstighet van jeughet aan buyten ende in mijn dienst: maar ick hebbe mede geleert uyt het selvige woordt Godes, dat ick Gode oock moet geven dat Godts is, ende indien de Overigheyt soude moghen yet ghebieden teghen Godt, dat ick dan meerder moet Gode gehoorsaam zijn, dan de menschen. En't gene, dat in de voorgelesen acte vervatet is, is sodanigh, dat ick genoeghsaam uyt Godes woordt onderrechtet ben, dat ick 't selvighe met goede consciencie niet kan doen: Want mijn ampte is te leeren, tot een leeraar van Christo ghestelt zijnde, ende worde in Godts woordt vermaant, jae betuyght voor Godt ende Christo, die de levende ende doode oordeelen sal, dat ick prediken moet tydelijck ende ontijdelijck, *2 Tim. iv.* Oock dat ick alle neerstigheyt daar toe doen moet, ende soo langhe als ick in desen aardschen lichame ben. Hier teghen moet ick niet mishandelen, ende kan daarom niet stille staan van alle diensten, na luyt van de acte. Voorts verkondight Godt sijn toorn den genen, die hare talenten begraven, ende

niet tot winninge aanleggen. Dese toorne Godts soude ick gaarne ontgaan. Oock so eyscht de wet der liefde, dat ick moet mijne naasten doen, gelijk ick wilde dat my gheschiede; ende over sulcks de hongerige spijsen ende de dorstighe laven; veel meer dan, die geestelijcken hongher ende dorst hebben; ende aldermeest dewijle so groote noodt nu is. Ick kan dan niet beloven stille te staan. Oock de exempelen der Heyligen in 't O. ende N. Testament verwecken ons hier toe, om haar na te volghen. Oock al is het dat het Synodus my afghesettet heeft, is my daarom mijn beroepinghe niet ontnomen. Onse Reformeerde leeraars segghen selve, dat Lutherus van de Papisten afghesettet zijnde sijn beroepnige even wel behieldt; derhalven, al is het, dat het Synodus my uyt hare societeyt werpt, duurt niet te min mijne beroepinghe. Uyt welckes alles volght, dat ick niet kan de gemelte acte onderteekenen. Ick kan niet segghen, dat ick leeren sal; want het konde wesen, dat de Ghemeynte mijn dienst niet begeerde, ofte be-

ter van andere ghedient werde: in sulcke gelegentheyde soude ick mogen wachten; maar ick kan niet beloven stille te sullen staan, dewijle ick t'aller ure tot het leeren moet bereydt zijn.

Doen seyde de President; der Heeren Staten meeninghe is niet, dat ghy t'eenemaal sult stille staan; ghy mooght uwe familie onderwijzen, maar de Heeren spreekken van vergaderinghen te houden.

Een ander van de Heeren seyde, ick soude wel willen een ghetuyghenisse uyt Godes woordt hooren, dat men op uwe conscientie soo staan moet, ende datmen andere aan uwe conscientie binden moet, ende dat ghy daarom soudet mogen de Heeren ongehoorsaam zijn.

Noch een ander van de Heeren seyde, dat zal ick daar noch by doen, of ghy u daarom mooght afscheyden ende separeeren vande Gereformeerde Kercke.

Poppius antwoordde, Hooghmogende Heeren, ick hebbe de meeninge van uwe Hog: Mog: soo verstaan, dat ick in geen vergaderinghen buy-

ten mijn familie soude mogen leeren, en dit kan ick van conscientie wegen niet nalaten: redenen daar van hebbe ick voor-gesteld, ende ben bereydt meerder te verhalen. Uwe Hog: Mog: gelieve my te gheloooven, dat ick het puurijck om conscientie wille doe: want ick aldus doende, geen profijt, maar schade, na den lichame te verwachten hebbe: daar is niet anders dat my beweeght, als conscientie. Ende ick sie daar op alleene, dat ick de weynighe jaren, die ick noch over hebbe op deser aarden te leven, so soude mogen bestedighen, dat ick ten jonghsten daghe een ghenadigen rigter moghe hebben, ende een goedertieren sententie hooren.

Voorts segghe ick geensins, datmen op mijn conscientie staan sal, maar ick wijze Godts woordt aan, daar op mijn conscientie staat; doole ick, als het my aangewesen wordt, sal ick het aannemen. Ick wil oock niet, dat ymand aan mijn conscientie ghebonden zy, maar wil een yder gaarne onderwijsen. Als nu mijn conscientie op Godts woort ghefundeert is, soo kan ick niet nakomen

't ghene daar tegen gheboden wordt. Dat mede gheseyt is, dat ick my niet moet separeren van de Gereformeerde Kercke, beantwoorde ick alsoo, dat wy ons niet separeren ofte afscheyden, maer dat het Synodus ons uytgeworpen heeft, ende niet begeert ons in hare ghemeenschap te behouden, ofte te ontfangen: want sy heeft onse gevoelen als valsch gecondemneert, ende besloten gheen Leeraars onder haar te bekennen, dan die haar gevoelen onderteeckenende ende andere leeren willen; welck wy niet konden doen. De name van Gereformeerde willen wy wel ontbeeren; men geve ons een ander name, ende oude ons als een Secte.

De Heeren seyden: wy willen niet disputeeren.

De President seyde, wat ghevoelt ghy van de vergaderinghen, die teghen bevel van de Overheyt nu ghehouden worden?

Poppius antwoordde, ick hope, dat uwe Hog: Mog: niet sullen soecken te weten alles, wat ick in mijn herte hebbe, ende wat ick by my selven gevoele.

De President seyde, dat is de meeninge niet, maer wat ghy daer van gesustineert hebt. *Poppius* antwoorde, mijn hoofd is geen Register, maar indien my yets voorgesteld wort, dat ick geseyt hebbe, sal gaarne antwoorden. De President seyde, om tot de sake weder te komen, soudet ghy dan de acte niet konnen onderteecken? *Poppius* antwoorde, Neen ick, mijn Heeren. Ende daer op werde hem geboden te gaan in de vertreck-kamer.

Op ghelijcke wijze hebben alle de onse geantwoort, een uytgenomen, die de acte geteeckent heeft.

Wy 14 in getale, inde vertreck-kamerzijnde ontvingen gebod, om's anderen daegs te tien uren by malkanderen te zijn, oft de H.H. Staten ons van doen hadden. Wy quamen by een den 4en Juli te tien uren, doch werden niet ontboden.

Den 5en Juli, quamen wy weder by een ontrent 10 uren; ende werde ons eyndelijk aangeseyt, dat wy na de middagh te vier uren wederom souden schicken by malkanderen te zijn. By een zijnde werden wy gheciteert, ende geleydet in de vertreck-

kamer; ende van daar werden wy yder in't bysonder ingeroepen, ende gevraaght, of wy noch persisteerden by onse voorgaande antwoordt, dan oft wy ons beter bedacht hadden. Alle 14 hebben geantwoordt, dat sy persisteerden by haar ghegeven antwoordt. Ende een yder geantwoordt hebbende werde gheleydt in de Gallerye.

Een tijdt langh daar nae, onghevaerlijck ontrent half acht uren, werden wy alle gelijckelijck ingeroepen. Doe seyde de President; De H.H. Staten Generaal hadden ghewenst, dat ghy de acte haddet willen onderteekenen; doch dewijle ghy het niet gedaan hebt, soo sult ghy hooren lesen de sententie, die hare Hog: Mog: teghen u ghestelt hebben. Ende terstondt werde de sententie van den Griffier ghelesen. Dese sententie is nu gedruckt.

Wy versochten copye van de sententie, ende seyden voorts, *Al-hoe-wel post latum sententiam*, het segghen niet vele helpt, sullen wy een weynigh antwoorden; ende werdt alsoo aenghewesen, dat wy onschuldigh

waren aen 't gene ons in den sententie te laste geleyt werde; werde oock gesproken van 't vry-geleyd, dat ons toegeseyt was; eyndelijck werde besloten met dese woorden, God de Heere sy Richter tusschen ons ende uwe Hooge Mogentheden.

Men seyde ons toe copije van de sententie te gheven, ende met eenen werde ons geboden te gaan inde vertreck-kamer: dese kamer werde terstont daar na gesloten en de grendels daar voor gedaan.

Niet langhe daar na quam de kamer-bewaerder ons vraghen, waar henen wy wilden gevoert zijn. Wy antwoorden, sulcks niet terstontd te kunnen seggen, also sommige van de onse hare huysvrouwen mede in den Hage hadden, met welke sy dat moesten overlegghen; dat wy oock reysgelt van nooden hadden; versoeckende derhalven, dat de H.H. Staten wilden ons voor eenige daghen na huys laten gaan, op dat wy op onse saken mochten disponeren, ende ons van alles voorsien; onder belofte, dat wy ten daeghe, die den H.H. Staten believen soude?? te stellen, weder by mal-

kanderen souden zijn.

De kamer-bewaarder quam daar na weder, ende seyde, de H.H. Staten sullen op 't reysgelt disponeren; ende begeeren te weten, waar ghy gelogeert zijt. Wy schreven het alle te samen, ende lieten het den H.H. Staten overleveren.

Daar na werde ons door de Kamer-bewaarder aangeseyt, dat wy souden gaan yder na sijn Logijs, onder belofte, dat wy dien avondt met niemant communicatie souden houden, en 's anderendaegs 's morgens te vier uren by malkanderen zijn in seecker huys, dat genaamt werde, ende dan te sullen seggen, waar heenen wy wilden gebracht zijn. Wy sonden noch twee uyt den onsen inde vergaderinghe van hare Ho: Mo: die daar voor stelden; dat wy op een vrye Synodus geroepen zijnde, niet hadden ordre op ons huyshoudingen gestelt, niet twijffelende, oft wy souden wederom tot de onse komen; ende dat wy nu de acte niet onderteyckenden, verhindert zijnde door conscientie, die wy Gode reyn moeten behouden,

immediatelijk onder Godt staande. Versochten derhalven, dat wy souden moghen eenige weecken ofte dagen te huys zijn, om over alles te disponeren, onse schulden ende inschulden, te betalen ende in te manen; also wy het daar voor hielden, dat hare Hog: Mog: niet met eenen onse huysgesinnen wilden ruineeren.

Eenighe van de Heeren voeren tegen de onse uyt met bittere en hevige woorden, eene vraaghde waarmede men soude bewijzen, dat de conscientie immediatelijk onder God stont; een ander ontkende, dat het Synodus tot Dordrecht een vrye Synodus ware geweest. Na vele woorden liet men de onse gaan.

Daar na werde ons door de kamer-bewaarder aangeheseyt, dat wy ons na de voorgaande resolutien moesten reguleren.

Alsoo werden wy uytgelaten uyt de vertreck-kamer, ende ginghen yder na sijn logijs, het was over 9 uren 's avonts.

Laat inden avondt werde een bode omgesonden, die yder van ons gaf de dagh-gelden, die ons resteerden.

Den 6en Juli, in de morgen-stondt te 4 uren waren wy meest alle ter bestemder plaatse by malknanderen. Ontrent 6 uren quam de kamer-bewaarder vragen, oft wy alle by malkanderen waren; ende begheerde te weten, waar wy wilden ghebracht zijn. Elf in getale teeckenden wy, te willen na Waalwijck ghevoert zijn. Twee, zijnde Predicanten van Campen, na Nyenhuys in 't Graafschap van Benthem (dese alsoo sy daar niet toegelaten wierden, reysden voorts na Steinfurt; ende daar oock swarigheyt vindende, trocken na Vreede in 't Sticht van Munster) eene na Cleef, eenighe boden quamen onderstaan, hoe veel waghene wy van nooden hadden.

Daar na wierdt ghesonden een bode, die yeder van ons telde 50 guld. tot reysgelt: worde ons oock yder copije van de sententie gegeven.

Ontrent 9 uren quam de kamerbewaarder ons aanseggen uyt name van hare Hog: Mog: dat wy ons souden haasten op de wagenen te gaan, oft dat de H.H. Staten souden anders ordre stellen, wy seyden, gereet te zijn.

Het mishaagde mogelijk hare Hog: Mog: dat vele lieden by ons quamen. Het feylde aan de boden, die noch niet gereet waren.

Tusschen 9 ende 10 uren setteden wy ons op de wagenen in regenachtigh weder; en vergeselschap zijnde met verscheyden boden (wy elve met vier boden) reden uyt den Hage, in tegenwoordigheyt van groote menichte van menschen, sommige spottende, vele weenende over dit nieuwe spectacel, hoedanigh noyt in Hollant gesien was ghedurende de regeeringhe van de H.H. Staten.

Wy elve werden ghevoert door Delft na Delfs-haven: daar maaltijt ghehouden hebbende ginghen in een Schip, ende voeren na Dordrecht, daar een tijdt langh stil gheleghen hebbende (doch tamelijckverre van de Stad om de onregeltheyt van 't graau, welck ons seer beschmadighde, ende onse maaltijdt in 't Schip ghehouden hebbende, voeren voorts die nacht.

Den 7en Juli, in de morghenstondt quamen wy by Geertruydenbergh aan het Raamsdoncksche veer, daar

werden wagheden ghehuurt, die ons brachten tot Waalwijck, alwaar wy quamen ontrent 10 uren voor de middagh.

De boden lieten ons aldaar een onbijten bereyden, ende gegeten hebbende onderteekenden wy seeckere acte, by hen gestelt, tot bewijs dat sy hare last volbracht hadden. Dit hebbende keerden sy wederom.

Aldus zijn wij geworden een uytvaaghsel ofte uytworpsel onses vaderlandts; geen misdaet begaan hebbende; maar om dat wy, yder by name geciteert zijnde op een vrye Synodus te compareren, de waarheyd kloeckmoedighlijck hadden voorgestaan, ende des Synodi valsche leere ende ongoddelijcke proceduren tegengesproken: doch sonderlinghe, om dat wy niet wilden het ampte, ons van Christo op geleydt, versaken, ende onse Gemeynten verlaten, ons latende maken tot stomme honden, ende de schaapkens Christi den wolven overgheven; volghens acte, diemen wilde van ons onderteyckent hebben.

De Heere geve haar genade ende tijt, om haar te beteren, ende ontfer-

me hem over sijn gemeeynte, ende onse geheele vaderlandt.

Dit is een kort verhaal, niet van alles, maar van de voornaamste saken die tusschen den Synodum Nationalem tot Dordrecht gehouden, en de Geciteerde Remonstranten gepasseert zijn; mitsgaders de sententie ende executie daar op gevolgt.

Wat ons voorder tot Waalwijck bejegt is, ende wat sententien daar na gepronuncieert ende ge-executeert zijn aan andere Predikanten, kan by andere geleghentheyten verhaalt worden.

Maar ick sal hier noch by voegen tot waarschouwinge een korte openinge van de grofste abuysen, daar in haer het Synodus ontgaan heeft, ende daarom haar ghegevene sententie van gheener waarde moet ghehouden worden; ten dienste van die gene, dien het te moeyelijck is 't voorgaande verhaal te lesen ofte daar uyt te versamelen 't gene te desen eynde behoort.

I.

Het Synodus is geweest de formeele partye van de Remonstranten in de hedensdaagsche gheschillen, ende heeft haer tegen de selvighe seer partydighlijck gedragen: nochtans heeft het Synodus sich aangenomen selve in dese haare sake, ofte onderlingh geschil, Richter te zijn; Welck is tegen alle reden ende billijckheyt.

II.

Teghen de kracht van redenen, die voort gebracht werden, heeft het Synodus doorgaans gestelt hare ey-

ghene censuren, ende de autoriteyt van de Hoge Overheydt. Als oock somtijts eenighe teghen-reden van den Synodo, ofte sommighe in den selven, voorgesteld werden, is niet toegelaten, dat die souden ge-examineert worden. De Synodale autoriteyt moest het alles wech draghen.

III.

Als de Remonst.en den Synodo meermaels aanboden, in vriendelijcke ende Cristelijcke conferentie over de verschil-poincten met haar te komen; het ware dan by monde, ofte by geschrifte: Met vele redenen bewijsende, dat sulcke maniere van doen niet alleen billijck, maar oock hoognoodigh was; jae biddende haar door de alderheyligste name Christi dat sulcks soude mogen geschieden, heeft het Synodus 't selvige tot verscheyden malen gantschelijck afgeslaghen, ende alle hope om daar toe te komen afghesneden.

IV.

Het Synodus heeft den gheciteerde Remonst.en willen voorschrijven, wat sy souden spreecken ofte

Swijghen inde verhandelinghe ofte verdediginghe van haare eyghen sake; tegen de beloften, die haar in de citatie-brieven ghedaan waren, ja teghen alle recht ende reden. Hun werde verboden te spreeken van de leere der Contra Remonstranten, hoe-wel bewesen werde, dat die de swarigheydt in den lande veroorsaackt hadde, zijnde de eere Godts nadeeligh, de godsaligheydt schadelijck, ende de geheele verkondiginghe des Evangelij: vruchteloos makende. In plaatse dat men de Remonstranten soude toelaten vrye verklaringe van haar eygen gevoelen, quelden men haar met eenighe vraghen, daar op men wilde, dat een yder hoeft voor hoeft soude antwoorden; ende liet het Synodus haar daar van niet af-leyden, hoe-wel de Remonstranten aanboden op alle haare vragen, al warensen honderden oft duysenden, schriftelijck te antwoorden, mits dat sy benefens dat antwoordt mochten hebben vryheyt, om eyndelijck haar gevoelen te verklaren. Men geboot hun mede, in verdediginghe van hare leere niet voorder te gaan, dan

het den Synodo, hare partye, behagen soude.

V.

Als de Remonstranten aenwesen, dat de eysch des Synodi street tegen Godts woort ende natuurlijke billickheyt, ende dat over sulcks de Remonstranten de selvighe niet konden nakomen, heeft het Synodus daar op gheen achtighe ghenomen, noch oyt ghearbeydet om hare conscientien beter te onderwijzen; maar heeft door hare autoriteyt ghesocht te heerschen over de conscientien der Remonstranten.

VI.

De Remonstranten zijn inden Synodo ghedreyght met politijcke straffen teghen alle recht ende ghebruyck der Synoden.

VII.

Het is in den Synodo tot een Crimen den Remonstranten gereeckent, dat sy het ghevoelen van eenige Reformeerde Leeraars wilden wederlegghen: soo dacht het Synodus aan den Eet, daar mede sy haar verbonden hadde, om na Godts woort alleene te oordeelen.

VIII.

Het Synodus met veele verbloemde woorden den toehoorders willende wijs maken, dat sy den Remonstranten behoorlijcke vryheydt, toe lieten, hebben betoont sulcks niet te meenen, besluytende eyndelijck alle't gheene sy wilde toelaten in dese vrage, of sy de resolutie des Synodi wilden simpelijck ende sonder alle conditie gehoorsamen.

IX.

Het Synodus heeft de Remonstranten met on-Christelijcke hevigheyt tegen alle reden uytgeworpen; daar sy t'aller ure vaardigh waren na luyt van de citatie-brieven ende na eysch der saacke met den Synodo te handelen; Jae ter selver ure, als sy uytgeworpen wierden, nocht een lang schrift tot verklaringe van haar eerste artijckel over gaven.

X.

Het Synodus heeft gheoordeelt van het ghevoelen der Remonstranten uyt eenige hare boecken; niet teghenstaande, dat de Remonstranten betuygden, dat die boeken niet uyt aller name uytghegheven waren, ende

dat sy wat meerder om segghen hadden.

XI.

Alsoo de Remonstranten, uyt den Synodo uytgheworpen zijnde, door last van de Heeren by geschrifte gestelt hebben hare vorder verclaringhe ende defensie van de 5. Articulen, ende de selve schriften den Synodo in handen gestelt zijn; heeft het Synodus eenighe der selve alleenlijck ter loop gelesen, na-latende dat hun mishaagde; eenige gantsch niet gelesen.

XII.

De Oratien, die teghen de Remonstranten in den Synodo gehouden zijn, zijn gedaan in openbare vergaderinge: maar het voor-lesen van de boecken der Remonstranten ende eenighe hare schriften, is geschiet met besloten deuren.

XIII.

Het Synodus heeft de Remonstranten, na dat sy uytgeworpen waren, noyt noch door uytheemsche, noch door inlandsche ghesocht beter te onderwijzen.

XIV.

De sententie des Synodi te-

gen de Remonstranten is gebout op notoirlijcke vlasche fundamenten; stellende dat de Remonstranten overwonnen zijn van alsulcke saken, daar van sy noyt in den Synodo beschuldigt zijn, ende daar van gheen handelinghe aangestelt is geweest.

XV.

Is mede in desen Synodo, daar alles in Latijnsche tale verhandelt is, geweest ymant als een lit des Synodi, die geen Latijn verstont: dese heeft de Eedt, in't Latijn voorghestelt, al mede gedaan; over alle voorvallende saken, mede gegaan; ende de sententie oock over de Remonstranten gevelt.

XVI.

De belofte van vry-gheleydt, den Remonstranten ghedaan, is op verscheyden manieren in desen Synodo onbehoorlijck gevioleert.

Uyt dese saken ofte handelinghen des Synodi kan een yder oordeelen, door wat geest dese Synodalisten geleydt zijn, ende wie in desen Synodo ghepraesideert heft: ende dat haar geensins ernste is geweest, de scheure Josephs te heelen, maar alleenlijck

gearbeyt heeft hare factie door onderdruckinge van ander te stercken, ende hare alrede voor-gegevene vonnissen ende condemnatie een verwe te soecken: die sy, God lof, noch niet gevonden hebben. Hare bitterheyt, valsheydt, boosheydt, ende liefdeloosheyt kan van alle menschen ghesien worden. Blijckt, dat de Remonstranten te rechte tegen alsulcken on-Christelijcken Synodum geprotesteert hebben; ende noch daghelijcx het volck aarschouwen, om met de constitutie deses Synodi gheen ghemeenschap te hebben, noch haar door eenighe uytterlijcke schijn ofte Name des selven te laten misleyden. Het is soo partijdighen Synodus, als oyt gehouden is: valsche leere is dar gearresteert: on-Christelijcke proceduren zijn daar op gevolght. God behoede alle Godsaligne herten, om met haar gemeenschap te houden.

FINIS.